

سالنامه

۲۰۲۱

سیپری

تسلیحات، خلع سلاح و امنیت
بین‌المللی

خلاصه

پژوهشکده بین‌المللی صلح استکهلم

سیبری یک موسسه بین‌المللی مستقل است که به پژوهش درباره‌ی درگیری، تسلیحات، کنترل تسلیحات و خلع سلاح اختصاص داده شده است. سیبری که در ۱۹۶۶ تأسیس شد، داده‌ها، تحلیل‌ها و پیشنهادهایی را بر اساس منابع آزاد به سیاستگذاران، پژوهشگران، رسانه‌ها و عموم علاقه‌مندان ارائه می‌دهد.

سالنامه سیبری

سالنامه سیبری ۲۰۲۱ ترکیبی از داده‌های اصلی را در زمینه‌هایی مانند هزینه‌های نظامی جهان، انتقال بین‌المللی اسلحه، تولید اسلحه، نیروهای هسته‌ای، درگیری‌های مسلحانه و عملیات صلح چندجانبه همراه با جدیدترین تحلیل‌های جنبه‌های مهم کنترل تسلیحات، صلح و امنیت بین‌المللی ارائه می‌کند. این جزوه خلاصه مطالب سالنامه سیبری ۲۰۲۱ و نمونه‌هایی از داده‌ها و تحلیل‌های موجود در آن را ارائه می‌دهد.

فهرست مطالب

۱. مقدمه: ثبات بین‌المللی و امنیت انسانی در ۲۰۲۰
- بخش اول. درگیری مسلحانه و مدیریت درگیری، ۲۰۲۰
۲. تحولات جهانی در درگیری‌های مسلحانه و فرایندهای صلح و عملیات صلح
۳. درگیری‌های مسلحانه و فرایندهای صلح در قاره آمریکا
۴. درگیری‌های مسلحانه و فرایندهای صلح در آسیا و اقیانوسیه
۵. درگیری‌های مسلحانه و فرایندهای صلح در اروپا
۶. درگیری‌های مسلحانه و فرایندهای صلح در خاورمیانه و شمال آفریقا
۷. درگیری‌های مسلحانه و فرایندهای صلح در آفریقای جنوب صحرا
- بخش دوم. هزینه‌های نظامی و تسلیحات، ۲۰۲۰
۸. هزینه نظامی
۹. انتقال بین‌المللی اسلحه و تحولات تولید اسلحه
۱۰. نیروهای هسته‌ای جهان
- قسمت سوم. عدم گسترش، کنترل تسلیحات و خلع سلاح، ۲۰۲۰
۱۱. خلع سلاح هسته‌ای، کنترل تسلیحات و عدم گسترش سلاح‌های هسته‌ای
۱۲. تهدیدهای امنیتی شیمیایی و بیولوژیک
۱۳. کنترل تسلیحات متعارف و فناوری‌های سلاح‌های نوین
۱۴. کنترل‌های تجارت اسلحه و کاربرد دوگانه
- پیوست‌ها

نقشه‌ها، صص ۶، ۹، ۱۰. قدردانی از: هوگو اهلنویوس، نورپیل.

به دنبال بدتر شدن شدید ثبات و امنیت جهانی در دهه گذشته، ترانزنامه ۲۰۲۰ تا حد زیادی بی‌تغییر باقی ماند. در سالی که همه‌گیری کووید-۱۹ بر آن چیره شد، این نتیجه‌گیری ممکن است بیش از حد خوش‌بینانه به‌نظر بیاید. با این حال، شواهد موجود در پنجاه‌دومین سالنامه سپیری آن را تأیید می‌کند. روندهای کلی نشان‌دهنده تصویری در هم‌آمیخته است:

هزینه‌های نظامی جهانی همچنان در حال افزایش است، اما حجم انتقال‌های بین‌المللی تسلیحات به‌طور تقریبی ثابت مانده است. کنترل تسلیحات هسته‌ای همچنان رو به رکود بود؛ و ایالات متحده از معاهده آسمان‌های باز در ۱۹۹۲ خارج شد، اما معاهده منع سلاح‌های هسته‌ای از حمایت کافی برای اجرایی شدن در ژانویه ۲۰۲۱ برخوردار شد. شمار درگیری‌های مسلحانه دگر بار افزایش یافت، اما مجموع جان‌باختگان در جنگ به‌سبب آن قابل‌توجهی کاهش یافت. و اگرچه شرایط ژئوپلیتیک نامطلوب باقی ماند، اما تعادل بین تشدید احتمالی و محدودیت در اکثر نقاط ژئوپلیتیک حفظ شد. تغییرات آب و هوایی با سرعت ادامه یافت. ۲۰۲۰ گرم‌ترین سالی بود که دمای آن از ۱۸۵۰ ثبت شده بود. اما برخی پیشرفت‌ها در اجلاس جوی اقلیم در دسامبر ۲۰۲۰ بدست آمد، اگرچه اهداف و تعهدات اعلام شده با هدف محدود کردن گرمایش زمین تا ۲ درجه سانتی‌گراد ناکافی به‌نظر می‌رسند.

همه‌گیری کووید-۱۹

تا پایان ۲۰۲۰، حدود ۸۲ میلیون نفر مبتلا به کووید-۱۹ ثبت شد؛ و شمار مرگ‌ومیر گزارش شده به‌طور تقریبی ۱/۸ میلیون نفر بود—اگرچه هر دو رقم به‌طور احتمالی بسیار کم‌برآورد شده‌اند. در حالی‌که این بیماری همه‌گیر تأثیر مستقیم چندانی بر درگیری‌های مسلحانه در ۲۰۲۰ نداشت، به افزایش فشار روانی و خشونت خانگی منجر شد. در ضمن، این همه‌گیری پیامدهای اقتصادی و سیاسی عمده‌ای داشت. این امر منجر به کاهش بازده اقتصادی در همه کشورها به استثنای ۲۰ کشور شد، سه دهه پیشرفت در کاهش فقر را معکوس کرد، و به‌خامختگی گسترده کیفیت مردم‌سالاری کمک کرد. همه اینها به‌نوبه خود پیامدهای امنیتی احتمالی در آینده خواهند داشت.

انتخابات امریکا

نتیجه انتخابات ریاست جمهوری ۲۰۲۰ ایالات متحده به دولتی در امریکا پایان داد که ویژگی‌های گوناگون نظام بین‌الملل را به چالش کشیده بود. با این حال، دلیل کمی وجود دارد که تصور کنیم سیاست جهانی به‌سرعت کمتر تقابلی خواهد شد، نظر به این‌که رقابت ایالات متحده با چین و روسیه به‌طور احتمالی ادامه خواهد داشت. در این ضمن، پشتیبانی زیادی در ایالات متحده از سیاست و سیاست‌های دولت پیشین وجود دارد. این امر سایه‌ای طولانی بر روابط بین‌الملل خواهد افکند، همچنان‌که سایر دولت‌ها به این می‌اندیشند که تا چه حد می‌توانند به قول‌وقرارها و تعهدهای ایالات متحده اعتماد کنند.

همکاری بین‌المللی

اختلاف‌های سیاسی که در سراسر ۲۰۲۰ درباره مسئولیت منشاء کووید-۱۹ تشدید شد، نشانه‌های یک شاکله سیاسی بین‌المللی بیمارگونه بود. با وجود این، بسیاری از نهادهای همکاری بین‌المللی همچنان پرجوش‌وخورش بودند، اما تنها به توجه و مراقبت بیشتری نیاز داشتند. شاید آنچه در آغاز ۲۰۲۱ از همه مهم‌تر است، تقویت و بازتوان بخشیدن به کارهای روزمره همکاری‌های بین‌المللی باشد. ●

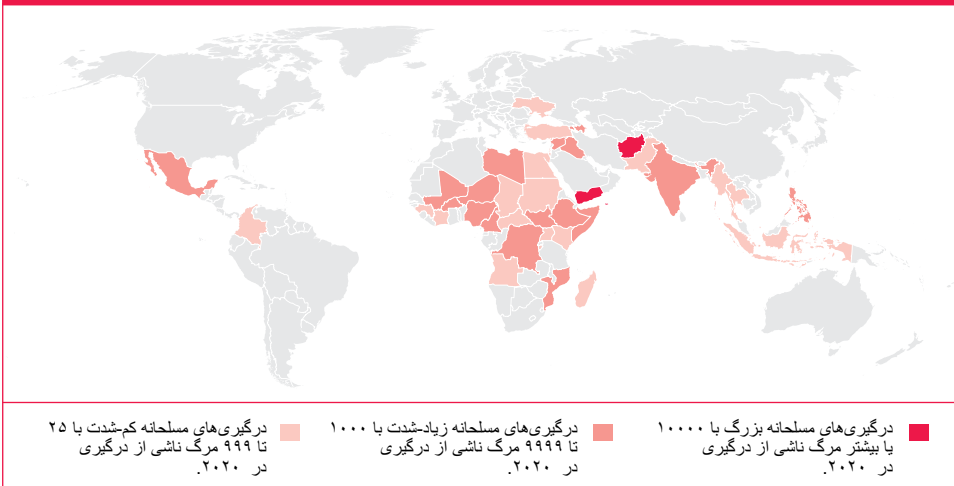
پیامدهای درگیری مسلحانه

برای دومین سال متوالی به هر حال شمار کل مرگ مربوط به درگیری‌ها کاهش یافته است. شمار کل در ۲۰۲۰ حدود ۱۲۰۰۰۰ نفر — ۳۰ درصد کاهش نسبت به ۲۰۱۸ بود. این میزان کاهش در ۲۰۲۰ تا حد زیادی ناشی از کجشدن تلفات مربوط به درگیری در آسیا و اقیانوسیه، و منا بود. دو منطقه این روند کاهشی را متوقف کردند: اروپا، به دلیل درگیری مسلحانه بین ارمنستان و آذربایجان، و آفریقای جنوب صحرا (به برآوردهای مرگومیر ناشی از درگیری در آفریقای جنوب صحرا بنگرید). در حالی که مرگومیر مربوط به درگیری در سال‌های اخیر کاهش یافته است، سایر پیامدهای منفی درگیری مسلحانه (گمگاه در ترکیب با عوامل دیگر) از جمله آوارگی جمعیت، ناامنی غذایی، نیازهای بشردوستانه و نقض قوانین بشردوستانه بین‌المللی به‌نظر می‌رسد از لحاظ شدت افزایش یافته باشد.

۲. تحولات جهانی در درگیری‌های مسلحانه، فرایندهای صلح و عملیات صلح

درگیری‌های مسلحانه فعال در دست‌کم ۳۹ کشور در ۲۰۲۰ (۵ مورد بیش از ۲۰۱۹) به‌وقوع پیوست: ۲ مورد در قاره آمریکا، ۷ مورد در آسیا و اقیانوسیه، ۳ مورد در اروپا، ۷ مورد در خاورمیانه و شمال آفریقا (منا) و ۲۰ مورد در آفریقای جنوب صحرا. همانند سال‌های پیشین، بیشترین شمار این درگیری‌ها در یک کشور بین نیروهای دولتی و یک یا چند گروه مسلح غیردولتی (درون‌کشوری) روی داد. دو درگیری درون‌کشوری درگیری‌های مسلحانه بزرگ (با بیش از ۱۰ هزار کشته در سال) — در افغانستان و یمن — و ۱۶ مورد درگیری مسلحانه با شدت زیاد (بین ۹۹۹۹-۱۰۰۰ مرگ ناشی از درگیری) — در مکزیک، سوریه، نیجریه، جمهوری دموکراتیک کنگو، اتیوپی، سومالی، مالی، عراق، سودان جنوبی، بورکینافاسو، موزامبیک، کامرون، لیبی، فیلیپین، هند و نیجر — تنها در دو درگیری مسلحانه، جنگ بین دو دولت بود: درگیری‌های پاینده بین هند و پاکستان، و درگیری مرزی بین ارمنستان و آذربایجان برای نظارت بر ناگورنو-قره‌مباخ، که به درگیری با شدت زیاد اوج گرفت. در دو درگیری مسلحانه دیگر (بین اسرائیل و فلسطینی‌ها، و بین ترکیه و کردها)، زدو خورد بین نیروهای دولتی و گروه‌های مسلح دارای آرزوی استقلال رخ داد.

درگیری‌های مسلحانه در ۲۰۲۰

یادداشت: مرزهای استفاده‌شده در این نقشه دلالت بر تایید یا پذیرش سپیری ندارد.

برآورد کشته‌شدگان مربوط به درگیری در آفریقای جنوب صحرا

هجده مورد از ۲۰ درگیری مسلحانه در آفریقای جنوب صحرا در ۲۰۲۰ دارای شمار تخمینی جان‌باختگان ناشی از درگیری‌های بیشتری نسبت به ۲۰۱۹ بود — و افزایش خالص حدود ۴۱ درصد بود. این منطقه دارای بیشترین تلفات مربوط به درگیری‌ها در ۲۰۲۰ بود، و از خاورمیانه و شمال آفریقا پیشی گرفت.

توافقی‌نامه‌های صلح و تأثیر کووید-۱۹

در حالی که بسیاری از فرایندهای صلح در ۲۰۲۰ متوقف شده یا دچار پسرقت جدی شدند، پیشرفت‌های مهمی در مذاکرات صلح در افغانستان حاصل شد. افزون‌بر این، آتش‌بس در لیبی و سوریه حاکی از این است که هر دوی آن درگیری‌ها ممکن است در کوتاه‌مدت و میان‌مدت به سوی نوعی حل و فصل پیش بروند. آتش‌بسی با پادرمیانی روسیه به جنگ در ناگورنو-قرمباغ پایان داد. هر چند در آفریقای جنوب صحرا، روند صلح در سودان تنها موردی بود که در ۲۰۲۰ پیشرفت اساسی داشت.

اثرگذاری کووید-۱۹ بر درگیری‌های مسلحانه در ۲۰۲۰ جورواجور بود: تاحدی زوال موقت در خشونت‌های مسلحانه وجود داشت، اما شدت خشونت به‌طور کلی در همان سطح باقی ماند و در برخی موارد افزایش یافت.

روندهای عملیات صلح چندجانبه

۶۲ عملیات صلح چندجانبه فعال در ۲۰۲۰، یکی بیش از سال پیش از آن، وجود داشتند. سه عملیات در ۲۰۲۰ به پایان رسیدند: ماموریت جامعه اقتصادی کشورهای غرب آفریقا در گینه بیسائو (اکومیب)؛ عملیات ترکیبی اتحادیه آفریقا (ای‌یو) — سازمان ملل متحد در دارفور (یونامید)؛ و دفتر صلح‌سازی ترکیبی سازمان ملل متحد در گینه بیسائو (یونی‌اگپیس). سه عملیات در ۲۰۲۰ آغاز شد: ماموریت ناظران نظامی اتحادیه آفریقا در جمهوری آفریقای مرکزی (کار) (مویوآکا)، ماموریت مشورتی سیاست‌های امنیتی و دفاعی مشترک اتحادیه اروپا (ئی‌یو) در (کار) (ئی‌یوآرکا) و ماموریت (ای‌یو) در لیبی.

شمار پرسنل مستقر در عملیات صلح چندجانبه در طی ۲۰۲۰ تا ۷/۷ درصد کاهش یافت، و به ۱۲۷۱۲۴ نفر در ۳۱ دسامبر ۲۰۲۰ رسید. این امر در اصل ناشی از کاهش برخی از عملیات‌های بزرگ صلح چندجانبه، به‌ویژه ماموریت حمایت راسخ (آراسام) در افغانستان بود. سازمان ملل متحد همچنان سازمان پیش‌تاز در این زمینه با مسئولیت

برای حدود یک‌سوم تمام عملیات صلح چندجانبه و دو سوم کل پرسنل پابرجا ماند.

در ۲۰۲۰، ماموریت اتحادیه آفریقا (ای‌یو) در سومالی (امیسوم) با وجود کاهش نیروی بیشتر همچنان بزرگترین عملیات صلح چندجانبه ادامه پیدا کرد. اتیوپی بزرگترین کمک‌کننده سپاه بود، و به‌دنبال آن اوگاندا و بنگلادش قرار داشتند.

در ۲۰۲۰، نرخ تلفات سالانه برای مرگومیر خصوصت‌آمیز پرسنل اونیفورمپوش در عملیات صلح سازمان ملل پایین‌ترین حد در دهه ۲۰۱۱-۲۰ بود. اگرچه نرخ تلفات برای مرگومیر ناشی از همه علل، به دلیل افزایش قابل‌توجه شمار مرگومیرهای ناشی از بیماری، در برگیرنده کووید-۱۹ بیش از سال‌های پیشین بود.

شمار عملیات‌هایی که «عملیات صلح چندجانبه» (ان‌طور که از سوی سیبری تعریف‌شده) به‌شمار نمی‌آیند، با سه اعزام نیروی جدید در ۲۰۲۰، افزایش یافت: یک «گروه حافظ صلح» روسیه در ناگورنو-قرمباغ؛ عملیات مدیترانه ای ابرینی نیروی دریایی اتحادیه اروپا؛ و نیروی ویژه چندملیتی اروپایی تکوبا در ساحل. ●

قاره آمریکا تصویری پیچیده و گوناگون برای صلح در ۲۰۲۰، با بدتر شدن درگیری در برخی از کشورها، اما خشونت کمتر در چندین مورد، و تا حدودی در اثر قرنطینه‌های مربوط به همه‌گیری کووید-۱۹ ارائه کرد. در برخی دیگر، خشونت مسلحانه در سطحی مشابه با ۲۰۱۹ ادامه یافت. دو کشور—کلمبیا و مکزیک—چندین درگیری مسلحانه موازی غیربین‌المللی در سرزمین‌های خود داشتند. این منطقه میزبان سه عملیات صلح چندجانبه بود: مأموریت راستی‌آزمایی سازمان ملل متحد در کلمبیا، مأموریت سازمان کشورهای آمریکایی برای پشتیبانی از روند صلح در کلمبیا، و دفتر هم‌اکنون سازمان ملل در هائیتی.

کلمبیا

توافق غیررسمی صلح ۲۰۱۶ بین دولت کلمبیا و نیروهای مسلح انقلابی کلمبیا—ارتش خلق (فارک-ئی‌پی) به درگیری مسلحانه غیربین‌المللی که بیش از ۵۰ سال تاب آورد، پایان داد. با این حال، اجرای توافق‌نامه صلح در ۲۰۲۰ به مواجه شدن با مشکل ادامه داد. درگیری‌های مسلحانه غیربین‌المللی با گروه‌های غیردولتی مسلح و سازمان‌های شبه‌نظامی دیگر، از جمله ارتش آزادیبخش ملی (ئی‌ال‌ان)، ارتش آزادیبخش مردمی (ئی‌پی‌ال) و نیروهای دفاع‌از خود خودگی‌تانیستای کلمبیا ادامه یافت. برخی از مخالفان فارک-ئی‌پی به گروه‌های مسلح پیوستند و خشونت علیه کنشگران جامعه مدنی افزایش پیدا کرد.

مکزیک

در مکزیک سه درگیری مسلحانه غیربین‌المللی وجود داشت: بین دولت مکزیک و کارتل نسل جدید جالیسکو، بین دولت و کارتل سینالوآ، و بین این دو کارتل. آدم‌کشی‌ها در ۲۰۲۰ کمی کاهش پیدا کرد اما در سطح بسیار بالایی باقی ماند، هرچند تلاش‌های دولت برای رویارویی با کارتل‌ها به‌طور فزاینده‌ای نظامی شد. گارد ملی جدید ایجادشده در ۲۰۱۹ دارای حدود ۱۰۰۰۰ پرسنل تا پایان ۲۰۲۰ بود که از سوی فرماندهی عملیات نظامی نظارت می‌شد.

خشونت جنایی و ناآرامی سیاسی

نرخ آدم‌کشی در سراسر منطقه به‌طور قابل‌توجهی متفاوت است. چندین کشور در قاره آمریکا، مانند جامائیکا، در میان کشورهای دارای بیشترین نرخ‌های آدم‌کشی در جهان در ۲۰۲۰ باقی ماندند، حال آن‌که سایر کشورهای، دربرگیرنده السالوادور، گواتمالا، هندوراس و ونزوئلا، کاهش چشمگیری در آدم‌کشی مشاهده کردند. خشونت سیاسی هدفمند علیه فعالان حقوق بشر و نمایندگان جنبش‌های اجتماعی در برخی از کشورها از جمله برزیل، کلمبیا، هندوراس و مکزیک در ۲۰۲۰ وجود داشت. بر اثر قرنطینه‌های مربوط به کووید-۱۹، ۲۰۲۰ تکرار تظاهرات و شورش‌های مردمی اغلب مواقع خشونت‌آمیز را به‌همراه نیاورد که در طی ۲۰۱۹ در بولیوی، شیلی، کلمبیا و اکوادور به‌خاطر سرخوردگی عمومی ناشی از شرایط بد اقتصادی، نابرابری‌های فزاینده و فساد سیاسی به‌وقوع پیوسته بودند. با این وجود، اعتراضات مردمی به‌صورت پراکنده در واکنش به بحران‌های سیاسی در بولیوی، شیلی، کلمبیا، گواتمالا، نیکاراگوئه و پرو به‌راه افتاد. اتهام‌های پاسخ‌شديد برقراری نظم عمومی نیروی پلیس در چندین مورد وجود داشت. ●

۴. درگیری‌های مسلحانه و فرایندهای صلح در آسیا و اقیانوسیه

در ۲۰۲۰— به همان میزان ۲۰۱۹، هفت کشور در آسیا و اقیانوسیه درگیری‌های مسلحانه فعال را تجربه کردند. سه تا در جنوب آسیا وجود داشت: افغانستان (جنگ داخلی بین‌المللی شده بزرگ)، هندوستان (درگیری‌های مرزی بین‌کشوری با شدت زیاد و مسلحانه فروملی) و پاکستان (درگیری‌های مرزی بین‌کشوری کم‌شدت و مسلحانه فروملی). چهارتای دیگر در آسیای جنوب شرقی— اندونزی، میانمار، فیلیپین و تایلند— همه درگیری‌های مسلحانه فروملی کم‌شدت بودند. کل تلفات جانی مربوط به درگیری در آسیا و اقیانوسیه در ۲۰۲۰ در مقایسه با ۲۰۱۹ نزدیک به ۵۰ درصد کاهش یافت.

سه روند پدیدار شده در ۲۰۲۰ همچنان جای نگرانی داشتند: (الف) رقابت رو به رشد چین و ایالات متحده آمریکا همراه با سیاست خارجی جسورانه چین؛ (ب) خشونت فزاینده مربوط به سیاست هویت، متکی به قطب‌بندی قومی یا مذهبی یا هر دو؛ و (ج) افزایش گروه‌های جهادی خشن فراملی. برخی از سازمان‌یافته‌ترین این گروه‌ها در آسیای جنوب شرقی به‌ویژه در اندونزی، مالزی و فیلیپین فعال بودند.

پنج عملیات صلح چندجانبه در آسیا و اقیانوسیه در ۲۰۲۰ انجام شد— به همان اندازه ۲۰۱۹.

افغانستان

جنگ در افغانستان مرگبارترین درگیری مسلحانه در جهان با حدود ۲۱۰۰۰ جان‌باخته در ۲۰۲۰— کاهش ۵۰ درصدی نسبت به ۲۰۱۹— باقی ماند. دلیلی برای خوش‌بینی در پی توافق صلح مشروط بین طالبان و ایالات متحده آمریکا در فوریه ۲۰۲۰ و آغاز گفتگوهای صلح بین‌افغانی در سپتامبر ۲۰۲۰ وجود داشت. به‌ر حال، در پایان سال، گفتگوها تضعیف شده بود، خشونت ادامه داشت و آینده روند صلح نامشخص ماند.

درگیری مسلحانه در کشمیر

در اختلاف سرزمینی بین هند و پاکستان بر سر کشمیر، وضعیت در ۲۰۲۰ بیشتر به وضعیت به‌طور نسبی کم‌خشونت مسلحانه بازگشت. این دربرگیرنده تبادل مرتب آتش توپخانه و درگیری‌های دیگر بین نیروهای هندی و پاکستانی در سراسر خط کنترل، و حملات شبه‌نظامیان و عملیات ضد شورش هندی در جامو و کشمیر بود. اگر چه برای نخستین بار در بیش از پنج دهه، تنش‌های مرزی بین چین و هند در منطقه مورد مناقشه لاداخ شرقی کشمیر در ژوئن ۲۰۲۰ مرگبار شد. رویارویی شدیدی که در ظاهر استفاده از اسلحه را دربر نداشت، به کشته شدن دست‌کم ۲۰ سرباز هندی و شمار نامشخصی از سربازان چینی منجر شد.

میانمار

روند صلح در جریان در میانمار در طی سال در پس‌زمینه‌ای از خشونت ادامه‌دار، به‌ویژه در ایالت راخین پیشرفت چندانی نداشت. هرچند، ژاپن در نوامبر ۲۰۲۰ میانجی‌گر موفقیتی دیپلماتیک بین ارتش آراکان و نظامیان میانمار شد که شامل آتش‌بسی غیررسمی بود. این توافق‌نامه فضای مهمی برای گفتگو ایجاد کرد و بازگشت چند هزار آواره را ممکن ساخت.

با این همه، چشم‌انداز روند صلح گسترده‌تر و بازگشت داوطلبانه نزدیک به یک‌میلیون رو‌هینگیایی که در ۲۰۱۷ به‌زور آواره شدند، با وجود رو به‌وخامت گذاشتن شرایط بشر دوستانه در اردوگاه‌های پناهندگان در بنگلادش در پایان ۲۰۲۰ همچنان نامشخص است. ●

۵. درگیری‌های مسلحانه و فرآیندهای صلح در اروپا

۱۸ عملیات صلح چندجانبه فعال در اروپا در ۲۰۲۰ — همان شمار سال پیش وجود داشت.

درگیری مسلحانه بین ارمنستان و آذربایجان

شش هفته درگیری مسلحانه که در ۲۰۲۰ بین ارمنستان و آذربایجان به وقوع پیوست، شدیدترین دوران نبرد از زمان جنگ ناگورنو-قرمباغ در ۱۹۸۸-۹۴ بود. باور بر این است که آذربایجان با تقویت توان نظامی خود در طی چند سال، حمله را برنامه‌ریزی و آغاز کرده است. آذربایجان حمایت نظامی و سیاسی از ترکیه دریافت کرد، و به پهبادهای مسلح خریداری‌شده از اسرائیل و ترکیه دسترسی داشت. این عوامل باعث می‌رسد در موفقیت نظامی آذربایجان در بازپس‌گیری نظارت بر حدود یک‌سوم ناگورنو-قرمباغ و بیشتر سرزمین‌های مجاور تا زمان فروکش جنگ، نقش اساسی داشته است. شمار جان‌باختگان نظامی و غیرنظامی ناشی از جنگ در کل حدود ۶۷۰۰ نفر برآورد شده است.

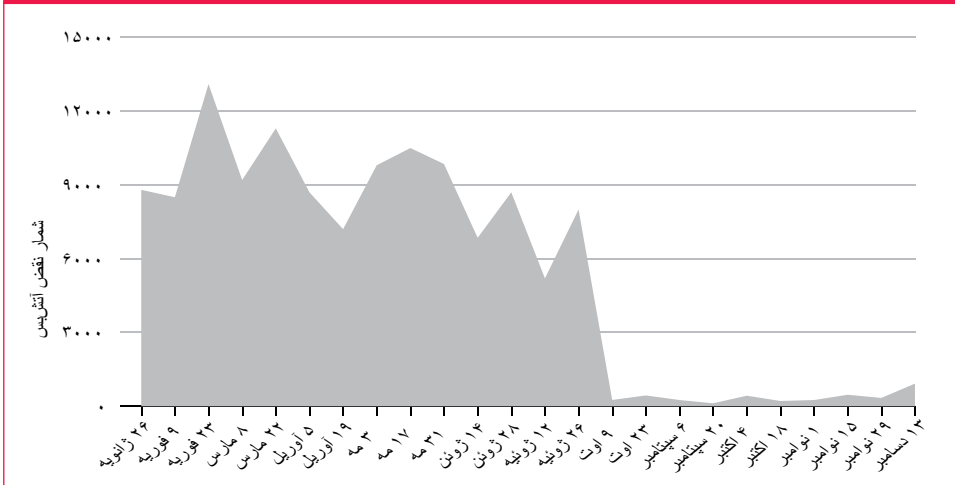
دو درگیری مسلحانه در اروپا در ۲۰۲۰ فعال بودند: درگیری مرزی بین‌کشوری ارمنستان و آذربایجان برای کنترل ناگورنو-قرمباغ، که در طی سال به درگیری با شدت زیاد اوج گرفت، و درگیری جاری مسلحانه فراملی، بین‌المللی‌شده کم‌شدت در اوکراین. در جاهای دیگر در اروپا، تنش‌هایی در درگیری‌های بیشتر غیرفعال اما حل‌وفصل‌نشده در فضای پسا شوروی، بالکان غربی و قبرس پابرجا ماند. تنش‌های دیرپایی نیز بین روسیه و بخش‌های بزرگی از بقیه اروپا بر سر مسائل مختلفی مانند حملات سایبری، اوکراین، پاسخ به کووید-۱۹ و مسمومیت الکسی ناولنی، رهبر مخالفان روسیه وجود داشت. افزون‌بر این، تروریسم و مهاجرت نامنظم — مرتبط با چالش‌های امنیتی جدی و پیچیده در همسایگی جنوبی اروپا و فراتر از آن — همچنان نگرانی‌های امنیتی مهم در ۲۰۲۰ باقی ماند. در طی سال، سه سطح پیچیدگی دیگر به این تنش‌های موجود افزوده شد: (الف) شیوع همه‌گیری کووید-۱۹؛ (ب) اعتراضات سیاسی در بلاروس در پی انتخابات ریاست جمهوری مورد اختلاف در اوت ۲۰۲۰؛ و (ج) تنش‌های فزاینده در مدیترانه شرقی که متمرکز بر یونان و ترکیه بود، اما چند کشور دیگر را نیز دربر گرفت. در مورد نکته‌های امیدوارکننده‌تر، تنش‌زدایی جزئی کوزوو-صربستان با میانجی‌گری ایالات متحده آمریکا در سپتامبر ۲۰۲۰ انجام شد.

سرزمین مورد مناقشه ناگورنو-قرمباغ، ژوئیه ۲۰۲۰

یادداشت: مرزهای استفاده‌شده در این نقشه دلالت بر تایید یا پذیرش سبیری ندارد

اوکراین

اوکراین از ۲۰۱۴ کانون درگیری‌های قلمرویی اصلی اروپا بوده است. در ۲۰۲۰ باز هم امکان رفع اختلاف‌های اساسی بین طرفین در مورد ماهیت درگیری و دخالت آنها در آن و اجرای توافق‌نامه‌های کنونی وجود نداشت. توافق‌نامه آتش‌بس جدیدی در ژوئیه ۲۰۲۰ به موارد نقض آتش‌بس در سطوح بسیار کمتری در اواخر سال منجر شد. هرچند، با توجه به اینکه بیش از ۲۰ تلاش پیشین برای آتش‌بس در شش سال درگیری وجود داشته است، پیش‌بینی این‌که آیا آتش‌بس به‌قوت خود پابرجا خواهد ماند، و تا چه مدتی دشوار است. ۱۰۹ مورد مرگ برآورد شده مربوط به این درگیری در ۲۰۲۰ وجود داشت (کمتر از ۴۰۳ نفر در ۲۰۱۹ و ۸۹۳ نفر در ۲۰۱۸). بر اساس وضعیت اوکراین در پایان ۲۰۲۰، نشانه‌هایی هست که این درگیری به‌طور احتمالی به یکی دیگر از درگیری‌های حل‌وفصل‌نشده ماندگار اروپا تبدیل خواهد شد. ●

آتش‌بس پادرمیانی‌شده روسیه در نوامبر ۲۰۲۰ جنگ را متوقف کرد، و در پایان سال نیروهای حافظ صلح روسی به دو طرف برای حفظ آتش‌بس ناآرام کمک می‌کردند. هرچند، چندین مسئله مهم از جمله وضعیت آینده و حکمرانی ناگورنو-قرمباغ، چگونگی سامان دادن به ادعاهای به‌طور بالقوه متناقض آوارگان داخلی بازگشته، نقش ترکیه در اجرای توافق، و آینده روند مینسک سازمان امنیت و همکاری اروپا هنوز باید شفاف‌سازی شوند. بن‌بست جدیدی- اما با شرایط متفاوت از بن‌بست ۳۰ ساله گذشته- اکنون ممکن به‌نظر می‌رسد.

تلفات جانی درگیری اسرائیلی‌ها و فلسطینیان در ۲۰۲۰ در پایین‌ترین سطح در دهه‌ی گذشته بود. «طرح صلح» نوری امریکا، تهدید الحاق بخش‌هایی از کرانه باختری و مجموعه‌ای از توافق‌نامه‌های عادی‌سازی بین اسرائیل و چهار کشور (بحرین، مراکش، سودان و امارات متحده عربی) تحولات مهمی در این سال بود. هزینه‌های اقتصادی و بشر دوستانه‌ی اشغال اسرائیل برای مردم فلسطین کماکان شدید بود، و بنظر می‌رسید هنوز هم امید کمی برای رفع اختلاف‌های سرزمینی بنیادین اسرائیلی-فلسطینی وجود دارد.

۱۴ عملیات صلح چندجانبه در منطقه منا در ۲۰۲۰ وجود داشت— مشابه شمار ۲۰۱۹.

درگیری‌های مسلحانه پیچیده و پیوسته در عراق، سوریه و ترکیه

در طی ۲۰۲۰، دولت رئیس‌جمهور بشار اسد به تحکیم قدرت خود در سوریه ادامه داد، با مخالفان مسلح متمرکز شده در دو منطقه: استان ادلب در شمال غرب، و مناطقی در شمال شرق تا حدودی زیر نظارت کردها. آتش‌بس مارس در استان ادلب به کاهش بیشتر عملیات جنگی گسترده منجر شد.

عراق در ۲۰۲۰ همچنان کشوری شکننده، به‌طور فراگیر پساجنگ با نهادهای ضعیف و اعتراضات فزاینده باقی ماند. ایران هنوز حضور بانفوذی در عراق (و نیز در سوریه) داشت و تنش‌های ایران-امریکا به عراق سرایت کرد. ترکیه عملیات نظامی خود را در شمال عراق تشدید کرد، و درگیری مسلحانه متمادی در جنوب‌شرقی ترکیه نیز کماکان پایدار بود.

آتش‌بس ادلب میانجی‌گری‌شده روسیه و ترکیه نقش آنها را به‌عنوان کارگزاران اصلی قدرت در سوریه تقویت کرد، در حالی‌که نفوذ امریکا به‌کاهش یافتن ادامه داد.

هفت کشور با درگیری‌های مسلحانه فعال در خاورمیانه و شمال آفریقا (منا) در ۲۰۲۰ (مشابه همان شمار در ۱۹-۲۰۱۷) وجود داشت: مصر (درگیری مسلحانه فروملی کم‌شدت)، عراق (جنگ داخلی بین‌المللی‌شده)، اسرائیل (درگیری مسلحانه برون‌مرزی کم‌شدت)، لیبی (جنگ داخلی بین‌المللی‌شده)، سوریه (جنگ داخلی بین‌المللی‌شده)، ترکیه (درگیری مسلحانه فروملی و برون‌مرزی کم‌شدت)، و یمن (جنگ داخلی بین‌المللی‌شده بزرگ). همه درگیری‌های مسلحانه نسبت به ۲۰۱۹ تلفات جانی کمتری داشتند، و کل کشته‌شدگان مربوط به درگیری در منطقه نزدیک به ۷۰ درصد از ۲۰۱۷ تاکنون کمتر شده است. با کاهش تلفات ناشی از درگیری در سوریه به زیر ۱۰ هزار نفر در ۲۰۲۰، جنگ در یمن تنها درگیری مسلحانه بزرگ منطقه باقی ماند. بسیاری از این درگیری‌ها به‌هم مرتبط بودند و قدرت‌های منطقه‌ای و بین‌المللی، و نیز کنشگران غیردولتی زیادی را گرفتار کردند.

آتش‌بس در استان ادلب در سوریه در مارس ۲۰۲۰ و آتش‌بس سراسر کشوری توافق‌شده در اکتبر ۲۰۲۰ لیبی حاکی از آن است که هر دوی این درگیری‌ها ممکن است به‌زودی به‌شکلی حل‌وفصل شوند. هرچند، در یمن در اجرای توافق‌نامه استکهلم ۲۰۱۸ وقفه ایجاد شد. هم‌گیری کووید-۱۹ بنظر می‌آید تأثیر کمی بر درگیری‌های مسلحانه منطقه داشته است، گرچه به‌طور آشکاری لایه دیگری از پیچیدگی را به چالش‌های بشردوستانه موجود افزود. اعتراضات ضددولتی در سراسر منطقه، با اعتراضات گسترده در الجزایر، عراق و لبنان و اعتراضات پراکنده در مصر، ایران، اسرائیل، اردن، مراکش، سرزمین‌های فلسطینی و تونس اتفاق افتاد. افزون‌بر این، تنش بین ایران و ایالات متحده دوباره تهدید به تبدیل شدن به یک درگیری نظامی بین‌المللی جدی‌تر می‌شود.

یوای = امارات متحده عربی
یادداشت: مرزهای استفاده‌شده در این نقشه دلالت بر تایید یا پذیرش سبیری ندارد.

شمال آفریقا و درگیری مسلحانه در لیبی

شمال آفریقا در معرض هم‌سویی بحران‌ها، با اثرگذاری منفی بر ثبات کشورهای همسایه در مدیترانه شرقی و آفریقای جنوب صحرا قرار دارد. اختلاف سرزمینی ۴۰ ساله بر سر جمهوری دموکراتیک عربی صحرا (صحرای غربی) بین مراکش و جبهه مردمی برای آزادی ساقیه الحمراء و ریود آرو (جبهه پولیساریو) در اواخر سال باز سر برآورد، در حالی‌که شورش‌های کم‌سطح سینای مصر در ۲۰۲۰ بدون هیچ نشانه‌ای از فرجام یا پیامدی قطعی ادامه داشت.

پررنگ شدن نقش مصر، روسیه و ترکیه در جنگ داخلی در لیبی تلاش‌های صلح را پیچیده کرد، و خطرپذیری رویارویی مستقیم نظامی بین نیروهای مسلح ترکی و مصری یا روسی پشتیبان طرفین مخالف در درگیری مسلحانه را افزایش داد. آتش‌بس به‌طور بین‌المللی حمایت‌شده در لیبی در اکتبر ۲۰۲۰ دلیل تازه‌ای برای خوش‌بینی فراهم کرد.

یمن

با وجود تلاش‌های پادرمیانی شده از سوی سازمان ملل متحد برای پایان دادن به جنگ داخلی در یمن، درگیری مسلحانه در آنجا در تمام مدت سال ادامه داشت، و به یکی از بدترین بحران‌های بشردوستانه جهان بیشتر شدت بخشید. هیئتی از کارشناسان سازمان ملل به این نتیجه رسید که الگوی درگیری‌های مسلحانه در ۲۰۲۰ در بیشتر موارد به محرک‌های اقتصادی تغییر مسیر داده بود، در حالی‌که سازمان ملل متحد در اکتبر هشدار داد که این کشور در آستانه بحران مصیبت‌بار امنیت غذایی قرار داشت. در پایان سال، حوثی‌ها با نظارت خود بر یک‌سوم قلمروی این کشور و دوسوم جمعیت بر دورنمای سیاسی، اقتصادی و نظامی یمن کماکان تسلط داشتند. رسیدن به‌توافق برای حل‌وفصل سیاسی پایدار باز هم با مشکل روبروست، زیرا حوثی‌ها تا زمانی‌که بر ماریب، حدیده و تعز به‌طور کامل نظارت نکنند، نبرد را متوقف نمی‌کنند. ●

۷. درگیری‌های مسلحانه و فرایندهای صلح در آفریقای جنوب صحرا

دست‌کم ۲۰ کشور (از مجموع ۴۹ کشور) دارای درگیری مسلحانه فعال در آفریقای جنوب صحرا در ۲۰۲۰ وجود داشت: آنگولا، بورکینافاسو، بروندي، کامرون، جمهوری آفریقای مرکزی (کار)، چاد، ساحل عاج، جمهوری دموکراتیک کنگو (دی‌آرسی)، اتیوپی، گینه، کنیا، ماداگاسکار، مالی، موزامبیک، نیجر، نیجریه، سومالی، سودان جنوبی، سودان و اوگاندا. ده درگیری مسلحانه فراملی کم‌شدت، و ۱۰ درگیری مسلحانه با شدت زیاد (نیجریه، جمهوری دموکراتیک کنگو، اتیوپی، سومالی، مالی، سودان جنوبی، بورکینافاسو، موزامبیک، کامرون و نیجر) بود. به جز جمهوری آفریقای مرکزی و سومالی، همه ۱۸ درگیری مسلحانه دیگر در مقایسه با ۲۰۱۹ شمار تخمینی جان‌باختگان مربوط به درگیری بیشتری در ۲۰۲۰ داشتند. کل افزایش منطقه‌ای حدود ۴۱ درصد بود، که به این منطقه بیشترین تلفات جانی ناشی از درگیری را در سطح جهانی اعطا کرد.

نزدیک به همه این درگیری‌های مسلحانه، در نتیجه دربرگیرندگی کنشگران دولتی و فعالیت‌های فراملی گروه‌های اسلام‌گرای خشن، سایر گروه‌های مسلح و شبکه‌های جنایتکار، بین‌المللی‌شده بودند. پویایی درگیری و تنش‌های قومی و مذهبی به کرات ریشه در ترکیبی از ضعف

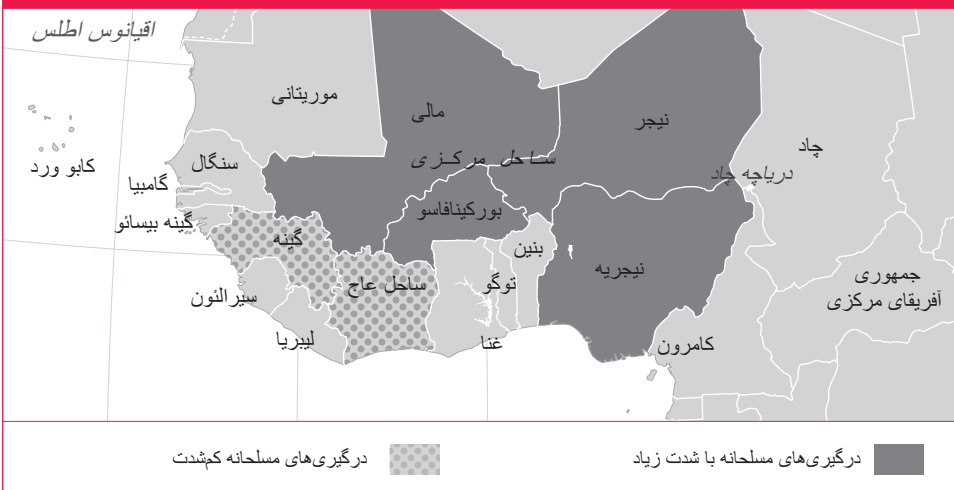
دولت، فساد، ارائه ناکارای خدمات اساسی، رقابت بر سر منابع طبیعی، نابرابری و احساس به حاشیه‌رانده شدن داشتند. معماهای حل‌نشده امنیتی در آفریقای جنوب صحرا در ۲۰۲۰ با خشونت مربوط به انتخابات و تأثیر هم‌گیری کووید-۱۹، و نیز ناامنی آب و تأثیر فزاینده تغییرات آب و هوا شکل گرفته بود.

فرایند صلح در سودان تنها فرایند صلح در آفریقای جنوب صحرا بود که در ۲۰۲۰ پیشرفت زیادی داشت. در طی سال، ۲۲ عملیات صلح چندجانبه در آفریقای جنوب صحرا وجود داشت-۲ مورد بیش از ۲۰۱۹.

غرب آفریقا

وضعیت امنیتی در غرب آفریقا در ۲۰۲۰، همراه با گسترش قدرت گروه‌های مذهبی فراملی در منطقه، به‌سرع‌ت رو به‌خامت گذاشت. افزایش مستمر شبه‌نظامیان جامعه‌مپایه نیز درگیری‌های موجود را تشدید کرد. درگیری‌های مسلحانه در بورکینافاسو، مالی و نیجر، به‌ویژه در منطقه سه‌مرزی لیبیا-گورما بدتر شد. نیروی ویژه اروپایی جدید تاکوبا، به رهبری فرانسه، به عملیات ضد تروریستی ملی و چندجانبه خارجی موجود در مناطق ساحل و دریاچه چاد در کنار عملیات صلح چندملیتی سنتی‌تر سازمان ملل متحد افزود. درگیری‌های مسلحانه در چاد و نیجریه نیز در گیرودار افزایش بی‌ثباتی در منطقه دریاچه چاد شدیدتر شد.

غرب آفریقا، ساحل مرکزی و دریاچه چاد

یادداشت: مرزهای استفاده‌شده در این نقشه دلالت بر تایید یا پذیرش سبیری ندارد.

درگیری تیگرای

درگیری مسلحانه جدیدی در منطقه تیگرای اتیوپی شمالی در نوامبر ۲۰۲۰ بین نیروهای دولت فدرال و جبهه آزادیخواهان خلق تیگرای به وقوع پیوست که در آن هزاران نفر کشته و بیش از ۴۶۰۰۰ پناهنده مجبور به فرار به سودان شرقی شدند. نامانی همچین در بسیاری از مناطق دیگر اتیوپی در ۲۰۲۰ به دلیل درگیری‌های مسلحانه همزمان و سطح زیاد خشونت بین‌قومی پدیدار شد.

شورش اسلامگرایان در استان کابو دلگادو در شمال موزامبیک در ۲۰۲۰ تشدید شد. خشونت افزایش یافته علیه غیرنظامیان سبب شد که شمار آوارگان داخلی در طی سال با بیش از چهار برابر شدن فزون‌تر از ۵۰۰۰۰۰ نفر شود. گروه اسلامگرای مسلح الشباب در سومالی همچنان تهدیدی بزرگ، با وجود ادامه عملیات صلح بهیروی اتحادیه آفریقا و حملات هوایی هدفمند ایالات متحده علیه این گروه پابرجا ماند. خشونت‌های بین‌گروهی در سودان جنوبی در ۲۰۲۰ به شدت افزایش پیدا کرد، در حالی که تأخیر در اجرای توافق صلح ۲۰۱۸ بر وضعیت نامشخص امنیتی افزود. در سودان، پیشرفت‌های به‌سخت آمده در ۲۰۱۹ در فرایند صلح سودان، همراه با توافق‌های صلح مهم دیگر کسب شده با گروه‌های مسلح اصلی، در طی ۲۰۲۰ تسریع شد. اینها با امضای توافق‌نامه صلح جوبا بین دولت سودان و نمایندگان چند گروه مسلح در ۳ اکتبر ۲۰۲۰ به اوج خود رسید. ●

افزایش ناگهانی خشونت زیادی در شرق جمهوری دموکراتیک کنگو در آفریقای مرکزی به‌وجود آمد، به‌طوری‌که گروه‌های مسلح کنگویی و خارجی مشغول به چند درگیری مسلحانه با دولت شدند. این با بازخیز خشونت بین‌گروهی همراه بود. بیشتر این خشونت‌ها بر اثر رقابت بر سر منابع، فساد و حکمرانی ضعیف بود. دو درگیری مسلحانه نامرتبط در مناطق مختلف کامرون—شورش جدایی‌طلبی انگلیسی‌زبانان و شورش بوکوحرام—نیز در ۲۰۲۰ بدتر شد.

شرق آفریقا

افزایش تلفات جانی برآورد شده مربوط به درگیری در شرق آفریقا از حدود ۲۵۶۰۰ نفر در ۲۰۱۹ به نزدیک به ۳۶۰۰۰ نفر در ۲۰۲۰ بر اثر اوضاع امنیتی رو به وخامت گذارده در اتیوپی، موزامبیک و سودان جنوبی، و نیز خشونت‌های گسترده جاری در سومالی بود. شش از نه کشور در شرق آفریقا که در ۲۰۲۰ گرفتار درگیری‌های مسلحانه بودند، در شاخ آفریقا واقع شده‌اند، منطقه‌ای که دربرگیرنده برخی از شکننده‌ترین کشورها در جهان است. اختلاف‌های بین‌دولتی دربردارنده کشورهای شرق آفریقا بر سر تخصیص منابع و دسترسی در ۲۰۲۰ ادامه داشت. یکی از مهم‌ترین این اختلاف‌ها، بین مصر، اتیوپی و سودان بر سر دسترسی به آب‌های نیل شرقی در ۲۰۲۰ در حالت بن‌بست باقی ماند.

منطقه	هزینه (میلیارد دلار آمریکا)	تغییر (%)
آفریقا	(۴۳/۲)	۵/۱
آفریقای شمالی	(۲۴/۷)	۶/۴
آفریقای جنوب صحرا	۱۸/۵	۳/۴
قاره آمریکا	۸۵۳	۳/۹
امریکای مرکزی و کارائیب	۸/۶	-۰/۲
امریکای شمالی	۸۰۱	۶/۳
امریکای جنوبی	۴۳/۵	-۲/۱
آسیا و اقیانوسیه	۵۲۸	۲/۵
آسیای مرکزی	۱/۹	-۸/۴
شرق آسیا	۳۵۹	۲/۳
اقیانوسیه	۳۰/۷	۵/۶
آسیای جنوبی	۹۰/۱	۱/۳
آسیای جنوب‌شرقی	۴۵/۵	۵/۲
اروپا	۳۷۸	۶/۰
اروپای مرکزی	۳۳/۶	۶/۰
اروپای شرقی	۷۱/۷	۳/۴
اروپای غربی	۲۷۳	۳/۹
خاورمیانه	..	..
کل جهان	۱۹۸۱	۲/۶

( ) = برآورد نامشخص؛ .. در دسترس نبودن داده‌ها.
ارقام هزینه به دلار جاری (۲۰۱۹) آمریکا است. همه تغییرات
بصورت حقیقی برای دوره ۲۰-۲۰۱۹ است.

بزرگترین هزینه‌کننده‌های نظامی در ۲۰۲۰

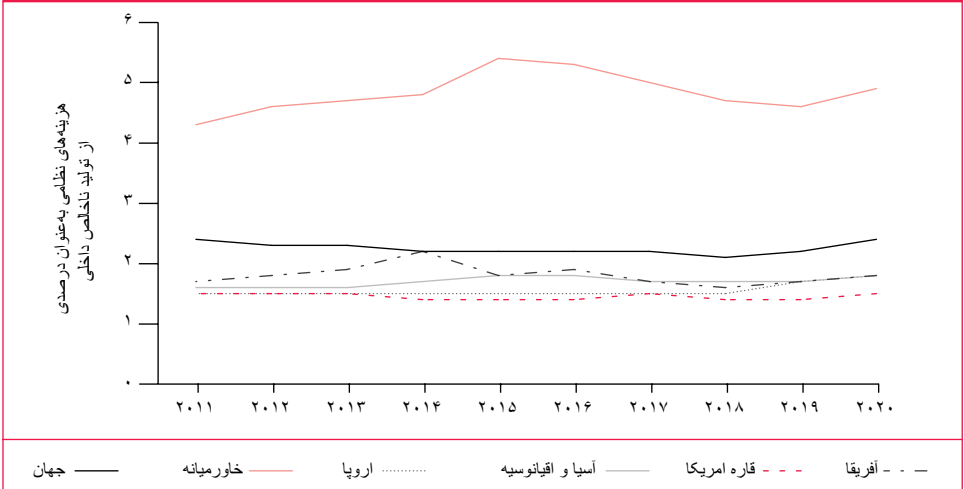
رشد کل هزینه‌ها در ۲۰۲۰ تا حد زیادی تحت تأثیر الگوهای
هزینه در ایالات متحده و چین قرار گرفت. آمریکا
هزینه‌های نظامی خود را برای سومین سال بی‌وقفه افزایش
داد تا به ۷۷۸ میلیارد دلار در ۲۰۲۰ رسید، که افزایشی
۴/۴ درصدی از ۲۰۱۹ اما کاهشی ۱۰ درصدی از ۲۰۱۱
بود. اقلام بودجه‌ای که به این رشد اخیر کمک کرد
دربرگیرنده پژوهش و توسعه، بهسازی زرادخانه هسته‌ای
امریکا و خریدهای بزرگ-مقیاس تسلیحاتی بود. هزینه‌های
نظامی چین در ۲۰۲۰، معادل ۲۵۲ میلیارد دلار برآورد
شده که نشان‌دهنده افزایشی ۱/۹ درصدی از ۲۰۱۹ و
افزایشی ۷۶ درصدی از ۲۰۱۱ بود. هزینه‌های چین برای

هزینه نظامی جهان در ۲۰۲۰، ۱۹۸۱ میلیارد دلار آمریکا
برآورد شده است. مجموع هزینه‌ها ۲/۶ درصد بیش از
۲۰۱۹ و ۹/۳ درصد بیش از ۲۰۱۱ بود. تحمیل نظامی
جهانی—هزینه‌های نظامی جهان به‌عنوان سهمی از تولید
ناخالص داخلی جهان (جی‌دی‌پی) سبباً ۰/۲ درصد افزایش
در ۲۰۲۰ به ۲/۴ درصد رسید. این بزرگترین فزونی
تحمیل نظامی از زمان بحران مالی و اقتصادی جهانی در
۲۰۰۹ تاکنون بود.

هزینه نظامی دستکم در چهار از پنج منطقه جهان
افزایش یافت: ۵/۱ درصد در آفریقا، ۴/۰ درصد در اروپا،
۳/۹ درصد در قاره آمریکا و ۲/۵ درصد در آسیا و
اقیانوسیه. سیبری برای ششمین سال متوالی نمی‌تواند
برآوردی از کل هزینه خاورمیانه ارائه دهد.

اثرگذاری کووید-۱۹

در حالی‌که تأثیر هم‌گیری کووید-۱۹ بر هزینه نظامی در
سال‌های آینده آشکارتر خواهد شد، هم‌اکنون چهار مشاهده
کلی در مورد کارایی آن در ۲۰۲۰ می‌توان ارائه کرد.
نخست، چند کشور (به‌عنوان نمونه آنگولا، برزیل، شیلی،
کویت، روسیه و کره جنوبی) شناخته شده‌اند که هزینه
نظامی را برای رسیدگی به هم‌گیری کاهش داده و یا
دگرسو کرده‌اند. دوم، یک کشور—مجارستان—مسیر
مخالف را در پیش گرفت و هزینه نظامی خود را در ۲۰۲۰
به‌عنوان بخشی از بسته انگیزگر مالی در واکنش به
هم‌گیری افزایش داد. استدلال‌های برقراری پیوند بین هزینه
نظامی بیشتر و بهبود اقتصادی احتمال دارد در کشورهای
بیشتری مطرح شود. سوم، تحمیل نظامی در بیشتر کشورها
در ۲۰۲۰ افزایش یافت. چهارم، بیشتر کشورها از
دارایی‌های نظامی به‌ویژه پرسنل، برای کمک به پاسخ‌های
خود به شیوع کووید-۱۹ استفاده کرده‌اند.

شفافیت در هزینه نظامی

ردیابی هزینه نظامی کشورها مستلزم شفافیت است. بیشتر کشورها داده‌های مربوط به هزینه‌های نظامی را در گزارش‌های رسمی دولت ارائه می‌دهند. با این حال، دسترسی به اطلاعات گاهی دشوار است و گزارش‌دهی در انتشارات دولتی بسیار متفاوت است. یکی از عوامل احتمالی تأثیرگذار بر شفافیت، کیفیت نهادهای دموکراتیک است. به عنوان نمونه، در آسیای جنوب شرقی، شاخص‌های اساسی شفافیت ملی—دسترسی، در دسترس بودن، رده‌بندی، فراگیرندگی، جداسازی و مرحله فرایند بودجه‌بندی که در آن گزارش‌دهی انجام می‌شود—نشان می‌دهد که شفافیت کلی در گزارش‌دهی دولت از هزینه‌های نظامی در این خرده منطقه تا حدودی خوب است. پنج کشور (اندونزی، مالزی، فیلیپین، تایلند و تیمور شرقی) شفاف‌اند، سه کشور (کامبوج، میانمار و سنگاپور) دارای شفافیت جزئی‌اند، و تنها برونئی دارالسلام، لائوس و ویتنام دارای شفافیت محدود بی‌شفافیت تشخیص داده شده‌اند. ●

۲۶ سال پی‌درپی افزایش داشته است—بلندمدت‌ترین افزایش بدون وقفه از سوی هر کشوری در پایگاه داده‌ای هزینه‌های نظامی سپیری. از آنجایی که اقتصاد چین کم‌وبیش به سرعت از محدودیت‌های مربوط به هم‌گیری به‌جای اول بازگشت، این کشور احتمال دارد یکی از معدود کشورهایی باشد که قادر است بدون افزایش تحمیل نظامی خود، افزایش پیاپی هزینه نظامی را تأمین مالی کند.

هزینه ۷۲/۹ میلیارد دلاری هند، با افزایشی ۲/۱ درصدی در ۲۰۲۰، آن را به‌عنوان سومین هزینه‌کننده در جهان رتبه‌بندی کرد. کل هزینه نظامی روسیه ۶۱/۷ میلیارد دلار بود. این رقم ۲/۵ درصد بیش از ۲۰۱۹، اما ۶/۶ درصد کمتر از بودجه آغازین برای ۲۰۲۰ بود که نشان‌دهنده پیامدهای اقتصادی گسترده کووید-۱۹ است. شکاف در هزینه‌ها دربرگیرنده کسری حدود ۱ میلیارد دلاری به‌طور احتمالی مرتبط با برنامه تسلیحات دولتی بود. پنجمین هزینه‌کننده بزرگ، انگلستان، هزینه نظامی خود را در ۲۰۲۰، ۲/۹ درصد افزایش داد. این دومین نرخ رشد سالانه انگلستان در دوره ۲۰۱۱-۲۰۲۰ بود، دهه‌ای که تا ۲۰۱۷ با کاهش هزینه‌های نظامی متمایز می‌شد.

۹. انتقال بین‌المللی تسلیحات و تحولات تولید اسلحه

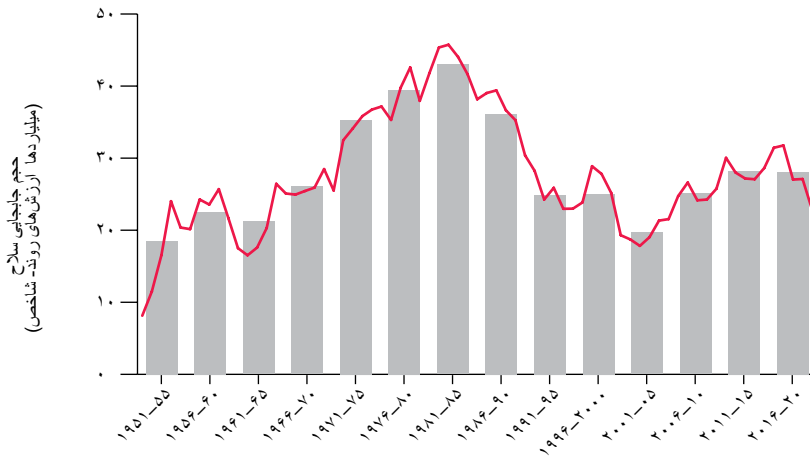
صادرات اسلحه ایالات متحده ۳۷ درصد از کل جهان را در ۲۰۱۶-۲۰۲۰ تشکیل می‌داد، و ۱۵ درصد بیش از ۲۰۱۱-۱۵ بود. به‌طور تقریبی نیمی (۴۷ درصد) از صادرات جنگ‌افزار امریکا در ۲۰۱۶-۲۰۲۰ به خاورمیانه رهسپار شد. در مقایسه، صادرات جنگ‌افزار روسیه ۲۲ درصد کاهش یافت و سهم آن از کل جهان از ۲۶ درصد در ۲۰۱۱-۱۵ به ۲۰ درصد در ۲۰۱۶-۲۰ تنزل کرد. صادرات جنگ‌افزار فرانسه (با ۴۴ درصد افزایش) و آلمان (با ۲۱ درصد افزایش) بین ۲۰۱۱-۱۵ و ۲۰۱۶-۲۰ رشد کرد، در حالی‌که رقم چین ۷/۸ درصد افت کرد. بسیاری از ۶۵ کشور که از سوی سیبری به‌عنوان صادرکنندگان سلاح مهم در ۲۰۱۶-۲۰ شناسایی شده‌اند، تنها حجم اندکی جنگ‌افزار عرضه می‌کنند. ۲۵ کشور برتر تأمین‌کننده تسلیحات ۹۹ درصد از کل صادرات جهانی را به‌خود اختصاص دادند. کشورهای امریکای شمالی (یعنی کانادا و ایالات متحده) و اروپا (شامل روسیه) ۸۶ درصد از کل صادرات تسلیحات را دربرگرفتند. سه تأمین‌کننده بزرگ خارج از اروپا و امریکای شمالی، چین (۵/۲ درصد از کل صادرات اسلحه)، اسرائیل (۳/۰ درصد) و کره جنوبی (۲/۷ درصد) بودند.

حجم جابجایی بین‌المللی سلاح‌های مهم در دوره پنج‌ساله ۲۰۱۶-۲۰ به‌طور تقریبی در همان سطح ۲۰۱۱-۱۵ بود، و از زمان پایان جنگ سرد تاکنون در بالاترین سطح خود باقی ماند. با این حال، حجم جابجایی‌ها در سال‌های ۲۰۱۶-۲۰ هنوز ۳۵ درصد کمتر از میزان حداکثری سال‌های ۱۹۸۱-۸۵ در دوره اوج جنگ سرد بود. به‌طور کلی، همه‌گیری کووید-۱۹ و بحران اقتصادی حاصله به‌نظر می‌رسید که تأثیر چندانی بر تحویل تسلیحات در ۲۰۲۰ یا سفارشات جدید سلاح‌های مهم در طی سال نداشته باشند.

تأمین‌کنندگان سلاح‌های مهم

پنج بزرگترین تأمین‌کننده در ۲۰۱۶-۲۰ — ایالات متحده، روسیه، فرانسه، آلمان و چین — ۷۶ درصد از کل صادرات سلاح‌های مهم را تشکیل دادند. از ۱۹۵۰، ایالات متحده و روسیه (با اتحاد جماهیر شوروی پیش از ۱۹۹۲) همواره با اختلاف زیاد بزرگترین تأمین‌کنندگان بوده‌اند.

روند جابجایی سلاح‌های مهم، ۱۹۵۰-۲۰۲۰

یادداشت: نمودار میله‌ای میانگین حجم انتقال سلاح را برای دوره‌های ۵ ساله و نمودار خطی حاصل جمع‌های سالانه را نشان می‌دهد.

واردات سلاح‌های بزرگ، بر اساس منطقه

منطقه	سهم جهانی (%)	سهم جهانی (%)	تغییر در (%)
دریافت‌کننده	۲۰۱۶-۲۰	۲۰۱۱-۱۵	حجم واردات از
آفریقا	۷٫۳	۱۳-	۲۰۱۶-۲۰ تا ۲۰۱۱-۱۵
قاره آمریکا	۵٫۴	۴۳-	
آسیا و اقیانوسیه	۴۲	۸٫۳-	
اروپا	۱۲	۱۲	
خاورمیانه	۳۳	۲۵	

تولید اسلحه و خدمات نظامی

فروش تسلیحات ۲۵ شرکت بزرگترین تولیدکننده اسلحه و خدمات نظامی جهان در کل ۳۶۱ میلیارد دلار در ۲۰۱۹* - با افزایشی ۸٫۵ درصدی در مقایسه با ۲۰۱۸ بود. رتبه‌بندی ۲۰۱۹ سیبری برای نخستین بار دربرگیرنده داده‌هایی برای برخی از شرکت‌های تسلیحاتی چینی است. ۲۵ شرکت برتر تسلیحاتی در ۲۰۱۹ در امریکای شمالی (۱۲ شرکت) و اروپا (۸ شرکت) متمرکز شده‌اند، اما این رتبه‌بندی ۴ شرکت چینی و ۱ شرکت از امارات متحده عربی را نیز دربر می‌گیرد. پنج شرکت برتر همه در ایالات متحده مستقر هستند.

برای نخستین بار، سیبری حضور بین‌المللی صنعت تسلیحاتی را با تمرکز بر ۱۵ بزرگترین شرکت تسلیحاتی در ۲۰۱۹ ترسیم کرد. مجموعه داده‌ها از ۴۰۰ موجودیت خارجی که به‌عنوان شعب، واحدهای تابعه و شرکت‌های سرمایه‌گذاری مشترک ثبت‌شده در کشوری غیر از کشوری که دفتر مرکزی شرکت اصلی در آنجا قرار دارد، تشکیل شده است. با در نظر گرفتن این موجودیت‌های خارجی، حوزه نفوذ ۱۵ بزرگترین شرکت تسلیحاتی جهان دست‌کم به ۴۹ کشور مختلف گسترش می‌یابد. ●

* آخرین سالی که برای آن داده در دسترس است.

صادرکنندگان و واردکنندگان برتر سلاح‌های مهم، ۲۰۱۶-۲۰

صادرکننده	سهم جهانی (%)	واردکننده	سهم جهانی (%)
۱ ایالات متحده	۳۷	۱ عربستان سعودی	۱۱
۲ روسیه	۲۰	۲ هندوستان	۹٫۵
۳ فرانسه	۸٫۲	۳ مصر	۵٫۸
۴ آلمان	۵٫۵	۴ استرالیا	۵٫۱
۵ چین	۵٫۲	۵ چین	۴٫۷
۶ انگلستان	۳٫۳	۶ الجزایر	۴٫۳
۷ اسپانیا	۳٫۲	۷ کره جنوبی	۴٫۳
۸ اسرائیل	۳٫۰	۸ قطر	۳٫۸
۹ کره جنوبی	۲٫۷	۹ یوآئی	۳٫۰
۱۰ ایتالیا	۲٫۲	۱۰ پاکستان	۲٫۷

یوآئی= امارات متحده عربی

واردکنندگان سلاح‌های مهم

سیبری ۱۶۴ کشور را در ۲۰۱۶-۲۰ به‌عنوان واردکنندگان سلاح مهم شناسایی کرد. پنج بزرگترین واردکننده جنگ‌افزار عربستان، هند، مصر، استرالیا و چین بودند که باهم ۳۶ درصد از کل واردات تسلیحات را به‌خود اختصاص دادند. منطقه‌ای که بیشترین حجم تسلیحات مهم عرضه‌شده را در ۲۰۱۶-۲۰ دریافت کرد، آسیا و اقیانوسیه بود که ۴۲ درصد از جمع کل جهان را دربرگرفت و خاورمیانه پس از آن بود که ۳۳ درصد دریافت کرد. جریان تسلیحات به دو منطقه بین ۲۰۱۱-۱۵ و ۲۰۱۶-۲۰ افزایش یافت: خاورمیانه (به‌میزان ۲۵ درصد) و اروپا (به‌میزان ۱۲ درصد). با این حال، جریان به سه منطقه دیگر کاهش یافت: آفریقا (به‌میزان ۱۳ درصد)، قاره آمریکا (به‌میزان ۴۳ درصد) و آسیا و اقیانوسیه (به‌میزان ۸٫۳ درصد).

ارزش مالی صادرات اسلحه کشورها

در حالی که داده‌های سیبری در مورد جابجایی‌های اسلحه ارزش مالی آنها را ارائه نمی‌دهند، بسیاری از کشورهای صادرکننده اسلحه ارقام مربوط به ارزش مالی صادرات تسلیحات خود را منتشر می‌کنند. بر اساس چنین داده‌هایی، سیبری برآورد می‌کند که ارزش کل تجارت جهانی اسلحه در ۲۰۱۹* دست‌کم ۱۱۸ میلیارد دلار بوده است.

۱۰. نیروهای هسته‌ای جهان

در آغاز ۲۰۲۱، ۹ کشور — ایالات متحده آمریکا، روسیه، انگلستان، فرانسه، چین، هندوستان، پاکستان، اسرائیل و جمهوری دموکراتیک خلق کره (دی‌پی‌آرکی، یا کره شمالی) — به‌طور تقریبی ۱۳۰۸۰ جنگ‌افزار هسته‌ای در اختیار داشتند، که از آنها ۳۸۲۵ در نیروهای عملیاتی مستقر شده بودند. حدود ۲۰۰۰ مورد از اینها در وضعیت آماده‌باش عملیاتی بالا نگهداشته می‌شوند.

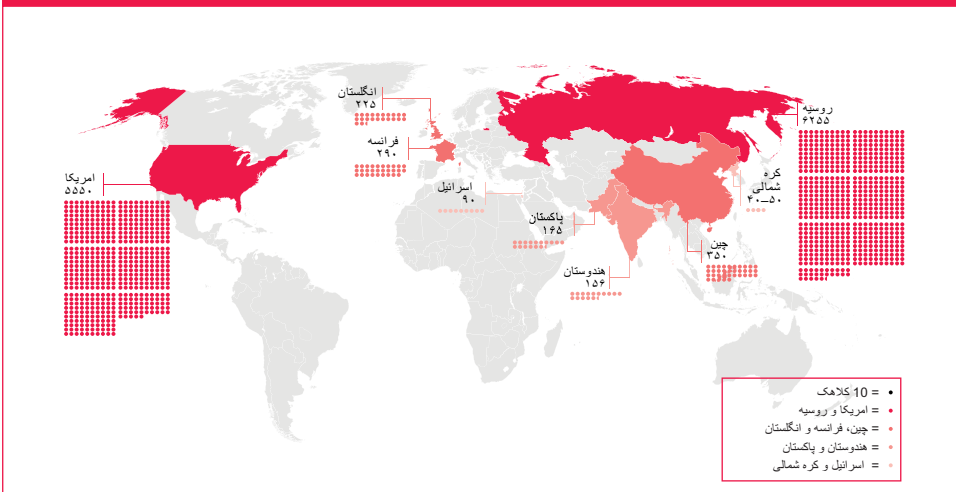
زرادخانه‌های هسته‌ای

به‌طور کلی، ذخایر کلاهک‌های هسته‌ای همچنان در حال کاهش است. این امر بیشتر به دلیل برچیدن کلاهک‌های کنارگذاشته شده از سوی ایالات متحده آمریکا و روسیه است. کاهش جهانی کلاهک‌های فعال به‌منظر می‌آید متوقف شده باشد، و شمار آنها ممکن است از نو افزایش یابد. هم‌زمان، ایالات متحده آمریکا و روسیه هر دو دارای برنامه‌های گسترده و پرخرج برای جای‌گزینی و نوسازی کلاهک‌های هسته‌ای، سیستم‌های پرتابگر موشکی و هوایمایی، و تأسیسات تولید سلاح هسته‌ای خود هستند. به‌طور نمونه، ایالات متحده آمریکا در ۲۰۲۰ استقرار کلاهک‌های کم‌قدرت جدیدی را در زیردریایی‌های اتمی حامل موشک‌های بالستیک (اس‌اس‌بی‌ان)‌های خود تکمیل کرد، و در طرح‌هایش برای به‌میدان آوردن موشک کروز اتمی جدید پرتاب‌شونده از دریا (اس‌ال‌سی‌ام) پیشرفت

داشت. روسیه چهارمین (اس‌اس‌بی‌ان) از نوع بورئیی را به ناوگان خود افزود، و شمار موشک‌های بالستیک فارمیمای یارس و آوانگارد، (اس‌ال‌سی‌ام) تهاجمی-زمینی کالیبر و موشک‌های کوتاه‌برد اسکندر را افزایش داد.

زرادخانه‌های هسته‌ای سایر کشورهای دارای جنگ‌افزارهای هسته‌ای به‌طور چشمگیری کوچک‌تر هستند، اما همه آنها در حال توسعه یا استقرار سیستم‌های تسلیحاتی جدید هستند، یا قصد خود را برای انجام چنین کاری به اطلاع رسانده‌اند. چین در میانگاه نوسازی و گسترش مهم زرادخانه هسته‌ای خود است، و هندوستان و پاکستان نیز به‌منظر می‌آید در حال افزایش میزان ذخایر سلاح‌های هسته‌ای خود باشند. کره شمالی به اولویت‌بخشی به برنامه هسته‌ای نظامی به‌عنوان عنصر اصلی راهبرد امنیت ملی خود ادامه می‌دهد، هرچند در ۲۰۲۰ هیچ‌گونه آزمایش سلاح‌های هسته‌ای یا سیستم‌های پرتابگر موشک‌های بالستیک دوربرد انجام نداد.

انباشت‌های سلاح‌های هسته‌ای جهان، ژانویه ۲۰۲۱

یادداشت: مرزهای استفاده‌شده در این نقشه دلالت بر تایید یا پذیرش سپیری ندارد.

مواد اولیه برای سلاح‌های هسته‌ای مواد شکافت‌پذیر، اورانیوم غنی‌شده با عیار بالا (اچ‌ئی‌یو) یا پلوتونیوم جداسازی شده است. چین، فرانسه، روسیه، انگلستان و ایالات متحده آمریکا هر دو (اچ‌ئی‌یو) و پلوتونیوم را برای استفاده در سلاح‌های هسته‌ای خود تولید کرده‌اند؛ هندوستان و اسرائیل بیشتر پلوتونیوم تولید کرده‌اند؛ و پاکستان به‌طور عمده (اچ‌ئی‌یو) تولید کرده است، اما در حال افزایش توانایی خود برای تولید پلوتونیوم است. کره شمالی پلوتونیوم را برای استفاده در سلاح‌های هسته‌ای تولید کرده است، اما باور بر این است که (اچ‌ئی‌یو) برای سلاح‌های هسته‌ای نیز تولید می‌کند. همه کشور های دارای صنعت هسته‌ای غیر نظامی قادر به تولید مواد شکافت‌پذیر هستند.

پانل بین‌المللی مواد شکافت‌پذیر اطلاعاتی را در مورد نخایر جهانی مواد شکافت‌پذیر گردآوری می‌کند

نخایر جهانی، ۲۰۲۰

اورانیوم بسیار غنی شده	۱۳۳۰~ تن
پلوتونیوم جداسازی شده	
نخایر نظامی	۲۲۰~ تن
نخایر غیر نظامی	۳۲۰~ تن

سطوح شفافیت کم

در دسترس بودن اطلاعات موثق در مورد وضعیت زرادخانه‌های هسته‌ای و توانایی‌های کشورهای دارای سلاح‌های هسته‌ای بسیار متفاوت است. ایالات متحده آمریکا پیشتر اطلاعات مهمی در مورد نخایر و توانایی‌های هسته‌ای خود آشکار کرده بود، اما در ۲۰۲۰ —مانند ۲۰۱۹— دولت رئیس‌جمهور دونالد جی. ترامپ از افشای علنی اندازه‌ی انباشته‌های آمریکا سر باز زد. انگلستان و فرانسه نیز تاحدی اطلاعات اعلام کرده‌اند. روسیه از افشای آشکار تفکیک تفصیلی نیروهای خود که براساس معاهده ۲۰۱۰ اقدامات برای کاهش و محدودسازی بیشتر سلاح‌های تهاجمی استراتژیک (استارت جدید)

کشور	کلاهک‌های مستقر	سایر کلاهک‌ها	کل موجودی
ایالات متحده آمریکا	۱۸۰۰	۳۷۵۰	۵۵۵۰
روسیه	۱۶۲۵	۴۶۳۰	۶۲۵۵
انگلستان	۱۲۰	۱۰۵	۲۲۵
فرانسه	۲۸۰	۱۰	۲۹۰
چین	—	۳۵۰	۳۵۰
هندوستان	—	۱۵۶	۱۵۶
پاکستان	—	۱۶۵	۱۶۵
اسرائیل	—	۹۰	۹۰
کره شمالی	—	[۴۰-۵۰]	[۴۰-۵۰]
کل*	۳۸۲۵	۹۲۵۵	۱۳۰۸۰

— = صفر یا ارزش بی‌اهمیت؛ ( ) = رقم نامشخص، در کل لحاظ نشده است.

* حاصل‌جمع به نزدیک‌ترین عدد صحیح ۵ کلاهک گرد شده است.

یادداشت‌ها: «سایر کلاهک‌ها» دربرگیرنده کلاهک‌های فعال که در انبار نگهداشته می‌شوند، و کلاهک‌های از کار افتاده‌ی در انتظار برچیدن می‌شوند.

ارقام مربوط به روسیه و ایالات متحده آمریکا ممکن است با آمار ابراز شده آنها در معاهده ۲۰۱۰ اقدامات برای کاهش و محدودسازی بیشتر سلاح‌های تهاجمی استراتژیک (استارت جدید) به دلیل قوانین شمارش این معاهده مطابقت نداشته باشند. همه برآوردها تقریبی‌اند. سپیری هر ساله داده‌های نیروهای هسته‌ای جهانی خود را بر اساس اطلاعات جدید و به‌روزرسانی ارزیابی‌های پیشین بازبینی می‌کند.

صورت‌برداری شده، خودداری می‌کند، گرچه این اطلاعات را با آمریکا در میان می‌گذارد. چین اکنون نیروهای هسته‌ای خود را با تناوب بیشتری نسبت به گذشته به‌طور آشکار به‌نمایش می‌گذارد، اما اطلاعات کمی در مورد شمار نیروها یا برنامه‌های توسعه آینده منتشر می‌کند. دولت‌های هندوستان و پاکستان در مورد برخی آزمایش‌های موشکی خود بی‌انیه‌هایی صادر می‌کنند، اما هیچ اطلاعاتی در مورد وضعیت یا اندازه زرادخانه‌های خود در دسترس نمی‌گذارند. کره شمالی انجام آزمایش‌های موشکی و سلاح هسته‌ای را پذیرفته است، اما هیچ اطلاعاتی در مورد اندازه زرادخانه هسته‌ای خود ارائه نمی‌دهد. اسرائیل دارای سیاست دیرین اظهار نظر نکردن در مورد زرادخانه هسته‌ای خود است. ●

معاهده منع سلاح‌های هسته‌ای لازم الاجرا شد

اگرچه، با در نظر گرفتن تمام جوانب، ۲۰۲۰ برای کنترل سلاح‌های هسته‌ای و تلاش‌های عدم گسترش سال دشواری بود، اما شاهد رویداد مهمی برای توسعه هنجارهای بین‌المللی درباره خلع سلاح هسته‌ای بود: در ۲۴ اکتبر ۲۰۲۰ هندوراس پنجاهمین کشوری شد که معاهده ۲۰۱۷ منع سلاح‌های هسته‌ای (تی‌پی‌ان‌دبلیو) را تصویب کردند یا ملحق شدند، و ۹۰ روز بعد محرک لازم‌الاجرا شدن آن شدند. تی‌پی‌ان‌دبلیو نخستین معاهده‌ای است که ممنوعیت فراگیرنده تسلیحات هسته‌ای، دربرگیرنده توسعه، استقرار، مالکیت، استفاده و تهدید به استفاده از آنها را برقرار کرد. با این حال، این ممنوعیت تنش بین خلع سلاح هسته‌ای و بازدارندگی هسته‌ای را نمایان‌تر کرده است: در حالی‌که جامعه مدنی و بسیاری از کشورهای بدون سلاح هسته‌ای از لازم‌الاجرا شدن این معاهده استقبال کردند، کشورهای دارای سلاح هسته‌ای (چین، فرانسه، روسیه، انگلستان و ایالات متحده) و همپیمانان آنها آن را به‌عنوان تضعیف نظم هسته‌ای موجود بر اساس معاهده ۱۹۶۸ منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای (معاهده منع گسترش، ان‌پی‌تی) در نظر گرفتند. هم‌مگیری کووید-۱۹ به‌تعمیق انداختن دهمین کنفرانس بازنگری ان‌پی‌تی منجر شد. این برای بزرگداشت پنجاهمین سالگرد لازم‌الاجرا شدن ان‌پی‌تی در ۱۹۷۰، و گذشت یک‌ربع قرن از زمان تمدید شدن به‌طور نامحدود در ۱۹۹۵ می‌بود. بسیاری از این تعویق استقبال کردند، از آنجا که کنفرانس به‌منظر می‌رسید در اوضاع سیاسی غالب در ۲۰۲۰ با شکست مواجه شود—اوضاعی که به‌طور عمده با شکست دیرینه برای پیشرفت در خلع سلاح هسته‌ای شکل گرفت.

کنترل سلاح‌های هسته‌ای روسیه-امریکا

در راستای بیش از یک‌دهه بن‌بست دیپلماتیک برای کنترل دوجانبه تسلیحات هسته‌ای بین روسیه و ایالات متحده آمریکا، پیشرفت کمی در مذاکرات آنها در ۲۰۲۰ حاصل شد. افزون‌بر بدتر شدن روابط سیاسی و امنیتی روسیه-غرب به‌طور کلی، تحولات امروزی در فناوری نظامی نیز پویایی راهبردی را پیچیده کرده و به این بن‌بست کمک کرده است. با وجود تلاش‌های آنها برای رسیدگی به موضوعات مربوطه در چارچوب «گفتگوی امنیتی راهبردی»، تا پایان ۲۰۲۰ روسیه و ایالات متحده هنوز در مورد تمدید آخرین معاهده دوجانبه کنترل تسلیحات هسته‌ای باقی‌مانده خود، معاهده ۲۰۱۰ اقدامات برای کاهش و محدودسازی بیشتر سلاح‌های تهاجمی استراتژیک (استارت جدید) که انتظار می‌رفت در ۵ فوریه منقضی شود، به‌توافق نرسیده بودند. سر نوشت استارت جدید به دلیل رویکردها و اهداف متفاوت طرفین نامعلوم باقی ماند: روسیه بر حفظ این معاهده متمرکز شد، در حالی‌که ایالات متحده تلاش کرد تا چین را متقاعد کند—بدون موفقیت—به این توافق‌نامه بپیوندد و آن را از لحاظ تسلیحات پوشش داده‌شده و اقدامات راستی‌آزمایی اعمال‌شده فراگیرتر کند.

ایران و برنامه جامع اقدام مشترک

آینده برنامه جامع اقدام مشترک ۲۰۱۵ (برجام) نیز در ۲۰۲۰ نامعلوم است. برجام توافقی بین ایران و شش کشور شرکت‌کننده دیگر به‌همراه اتحادیه اروپا است که برای ایجاد اعتماد بین‌المللی در مورد ماهیت صلح‌آمیز برنامه هسته‌ای ایران به ازای لغو تحریم‌ها طراحی شده است. ایران در ۲۰۲۰ کامکان شرکت‌کننده در برجام بود، اگرچه مفاد اصلی این توافق را دیگر رعایت نمی‌کرد. در واکنش به سیاست «فشار حداکثری» ایالات متحده—سکه پس از خروج آمریکا از برجام در ۲۰۱۸—دربرگیرنده تحریم‌های شدیدتر علیه ایران بود، ایران در ۲۰۱۹ فراتر رفتن از محدودیت‌های برجام در مورد فعالیت‌های هسته‌ای خود را آغاز کرده بود. ایران همچنان ادعا کرد به‌محض این‌که سایر شرکت‌کنندگان به پایبندی کامل بازگردند، همان کار را انجام خواهد داد. چشم‌انداز احیای این توافق هسته‌ای بیمارگونه در ۲۰۲۱ با انتخاب رئیس‌جمهور جدید ایالات متحده در اواخر ۲۰۲۰ بهبود پیدا کرد. با این حال، فرصت برای ایران و ایالات متحده برای به‌توافق رسیدن در مورد شرایط بازگشت به تعهدات برجامی مربوط به آنها اندک است.

ایالات متحده آمریکا		روسیه		محدودیت‌های معاهده	گروه داده‌ها		
سپتامبر ۲۰۲۰	مارس ۲۰۲۰	فوریه ۲۰۱۱	سپتامبر ۲۰۲۰			مارس ۲۰۲۰	فوریه ۲۰۱۱
۶۷۵	۶۵۵	۸۸۲	۵۱۰	۴۸۵	۵۲۱	۷۰۰	آی‌سی‌بی‌ام‌ها، اس‌ال‌بی‌ام‌ها و بمب‌افکن‌های سنگین مستقر شده
۱۴۵۷	b۱۳۷۳	۱۸۰۰	۱۴۴۷	۱۳۲۶	۱۵۳۷	۱۵۵۰	کلاهک‌ها در آی‌سی‌بی‌ام‌ها، اس‌ال‌بی‌ام‌ها و بمب‌افکن‌های سنگین مستقر شده ^a
۸۰۰	۸۰۰	۱۱۲۴	۷۶۴	۷۵۴	۸۶۵	۸۰۰	پرتابگرهای مستقر شده و غیرمستقر در آی‌سی‌بی‌ام‌ها، اس‌ال‌بی‌ام‌ها و بمب‌افکن‌های سنگین مستقر شده

آی‌سی‌بی‌ام = موشک بالستیک قارچیمپا؛ اس‌ال‌بی‌ام = موشک بالستیک پرتاب‌شونده از زیر دریایی.
 یادداشت: این معاهده در ۵ فوریه ۲۰۱۱ لازم‌الاجرا شد. محدودسازی‌های معاهده باید تا ۵ فوریه ۲۰۱۸ بدست می‌آید.
^a هر بمب‌افکن سنگین به‌عنوان حامل تنها ۱ کلاهک محاسبه می‌شود.
^b در نخستین رونمایی عمومی داده‌های کلی آمریکا ۱۳۷۳ اعلام شد. رونمایی‌های داده‌های بعدی ۱۳۷۲ را ذکر کرد.

کره شمالی

از زمان شکست دیپلماسی هسته‌ای کوتاه‌مدت بین ایالات متحده و جمهوری دموکراتیک خلق کره (دی‌پی‌آرکی، کره شمالی) در ۱۹-۲۰۱۸ بین‌بستی ایجاد شده است، و این امر در سراسر ۲۰۲۰ ادامه داشت. در ژانویه کره شمالی اعلام کرد که توقف موقتی یک‌جانبه خود را در مورد انفجارهای آزمایش هسته‌ای و پروازهای آزمایشی موشک‌های بالستیک دوربرد که در ۲۰۱۸ اعلام کرده بود، دیگر رعایت نمی‌کند. در حالی که در طی سال‌چنین آزمایش‌هایی را انجام نداد، اما به توسعه موشک‌های بالستیک با برد کوتاه‌تر خود ادامه داد.

اختلاف‌نظرهای مربوط به معاهده منع جامع آزمایش‌های هسته‌ای

شرایط سیاسی دشوار برای کنترل تسلیحات هسته‌ای در رابطه با معاهده ۱۹۹۶ منع جامع آزمایش‌های هسته‌ای (سی‌تی‌تی) — معاهده بین‌المللی که همه انفجارهای آزمایش هسته‌ای را زمانی که لازم‌الاجرا شود، در همه محیط‌ها ممنوع خواهد کرد، نیز آشکار بود. در ۲۰۲۰ مقامات آمریکایی بنا بر گزارش‌ها گزینه انجام انفجار هسته‌ای به‌اصطلاح اعتراضی را، که نخستین آزمایش انفجاری هسته‌ای ایالات متحده از ۱۹۹۲ خواهد بود، مورد بحث قرار دادند. تا پایان سال، با توجه به واکنش‌های سیاسی منفی، دگرگونی‌های سیاسی در ایالات متحده پس از انتخابات در نوامبر، و مشکلات فنی مختلف، چنین آزمایشی نامحتمل به‌نظر می‌رسید. در این میان، مانند سال‌های پیشین، ایالات متحده آمریکا این پرسش را مطرح کرد که آیا چین و روسیه به توقف موقتی آزمایش یک‌جانبه خود پایبند هستند یا نه. هر دو ادعاهای ایالات متحده را که با شواهد در دسترس عموم اثبات نشده است، رد کردند. ●

همه‌گیری در حال وقوع کووید-۱۹

همه‌گیری کووید-۱۹ جهان را در ۲۰۲۰ به شیوه‌ای تغییر داد که شمار کمی پیش‌بینی کرده بودند. بیش از ۸۲ میلیون مورد ابتلا به کووید-۱۹ و بیش از ۱/۸ میلیون جان‌باخته تا پایان ۲۰۲۰ در سراسر جهان ثبت شده بود، اگرچه به‌دلیل موارد تشخیص داده‌نشده و به‌طور کلی داده‌های ضعیف مربوط به کووید-۱۹، اعداد واقعی به‌طور احتمالی به‌میزان قابل‌توجهی بیشتر بود. تأثیر اقتصادی-اجتماعی جهانی این همه‌گیری در سطوح بی‌همتایی از جنگ جهانی دوم تاکنون بود.

بنابر وضعیت آگاهی در مورد کووید-۱۹ و منشأ آن در پایان ۲۰۲۰، به‌طور کلی تصور می‌شد که شیوع بیماری طبیعی باشد، که نخستین بار در وهان چین در آخرین روز ۲۰۱۹ شناسایی شد، اگرچه شناخت کمی در مورد چگونه، کجا و چه وقت شروع به پخش شدن کرد، وجود داشت. در حالی‌که نظریه «فراگیر شدن طبیعی» غالب بود، نظریه‌های حاشیه‌ای‌تر باور داشت که ویروس می‌تواند از حادثه‌ای مرتبط با پژوهش نشأت گرفته باشد. شناسایی منبع بیماری باید امر عادی علمی بوده باشد؛ به‌جای آن بسیار سیاسی شد. چین به‌ویژه تلاش‌های مهمی برای مهار روایت ریشه‌های همه‌گیری انجام داد. سازمان بهداشت جهانی (دبلیو‌اچ‌ا) در مه ۲۰۲۰ مأموریت پیدا کرد تا برای تشخیص منشأ ویروس تلاش کند و یک هیئت اعزامی بین‌المللی به رهبری دبلیو‌اچ‌ا در اوایل ۲۰۲۱ به چین رهسپار شود.

همه‌گیری کووید-۱۹، و تأثیر اقتصادی-اجتماعی آن، همچنین مشکلی را که همه دولت‌ها با آن روبروند، نمایان‌تر کرد: چگونه به‌طور موفقیت‌آمیزی برای تهدیدهای مرتبط با امنیت زیستی شهروندان و امنیت ملی و بین‌المللی پیش‌بینی کرد و آماده شد. طیف تهدیدهای بیولوژیک پیچیده و در حال تحول است، و شیوع طبیعی بیماری، پیامدهای ناخواسته حادثه‌های آزمایشگاهی، استفاده عمدی از بیماری به‌عنوان سلاح و همان‌طور که در جریان این همه‌گیری نشان داده شد، اکنون شاید جنگ اطلاعاتی بیولوژیک را نیز دربر می‌گیرد.

استفاده از گروه عامل نوپوک

تحولات بیشتری در رابطه با مواد شیمیایی سمی از گروه عامل اعصاب نوپوک در ۲۰۲۰ وجود داشت. اینها دربرگیرنده لازم‌الاجرا شدن تغییرات فنی در جدول زمانی ۱ مواد شیمیایی در کنوانسیون ۱۹۹۳ سلاح‌های شیمیایی و مورد جدیدی از ادعای استفاده در مسمومیت الکسی ناولی رهبر مخالفان روسیه بود. سازمان منع سلاح‌های شیمیایی تأیید کرد که از مهارکننده کولین‌استراز از گروه نوپوک برای مسمومیت ناولی استفاده شده بود، اگرچه این نوعی بود که در جدول زمانی ذکر نشده است.

کنترل سلاح‌های بیولوژیک

این همه‌گیری بر عملکرد فعالیت‌های مهم خلع سلاح و منع گسترش سلاح‌های بیولوژیک در ۲۰۲۰ نیز به‌طور قابل‌توجهی اثر گذاشت. گردهمایی‌های بین‌حکومتی کارشناسان و نشست کشورهای عضو در کنوانسیون ۱۹۷۲ سلاح‌های بیولوژیک و سمی (بی‌دبلیوسی) تا ۲۰۲۱ به‌تعمیق افتاد. با وجود این، چند فعالیت و تحول مهم مربوط به بی‌دبلیوسی باز هم در طی ۲۰۲۰ به‌موقع پیوست. اینها دربرگیرنده چهل‌وپنجمین سالگرد لازم‌الاجرا شدن بی‌دبلیوسی، مناظره علنی شورای امنیت سازمان ملل در مورد همه‌گیری‌ها و امنیت در ژوئیه ۲۰۲۰، و پیش‌نویس قطعنامه جدید بحث‌برانگیز مجمع عمومی سازمان ملل در مورد مکانیسم دبیرکل سازمان ملل (آن‌اس‌جی‌ام) برای بررسی ادعاهای استفاده از سلاح‌های شیمیایی و بیولوژیک بود.

همه‌گیری کووید-۱۹ در ۲۰۲۰، رویدادهای منتخب

۳ ژانویه	چین بیش از ۴۰ مورد ابتلا به ذات‌الریه همه‌گیرانه با علت نامعلوم را که برای نخستین بار در دسامبر ۲۰۱۹ در ووهان چین شناسایی شد، به سازمان جهانی بهداشت (دبلیو‌اچ‌ا) گزارش می‌دهد.
۹ ژانویه	علت شیوع بیماری در ووهان یک ویروس جدید کرونا شناسایی شد. نخستین مرگ دو روز بعد گزارش می‌شود.
۲۳ ژانویه	ووهان قرنطینه می‌شود.
۳۰ ژانویه	دبلیو‌اچ‌ا ویروس کرونا را یک فوریت بهداشت عمومی با اهمیت بین‌المللی اعلام می‌کند.
۱۱ فوریه	دبلیو‌اچ‌ا نوع جدید ویروس کرونا را «کووید-۱۹» می‌نامد.
۱۶ فوریه	یک هیئت مشترک دبلیو‌اچ‌ا-چین برای ارزیابی جدی بودن بیماری جدید آغاز به‌کار می‌کند.
۷-۸ مارس	موارد تأیید شده کووید-۱۹ در جهان از ۱۰۰۰۰۰ نفر فراتر می‌رود. ایتالیا نخستین کشوری است که شهروندان خود را در قرنطینه قرار می‌دهد.
۱۱ مارس	دبلیو‌اچ‌ا کووید-۱۹ را یک همه‌گیری اعلام می‌کند.
۴ آوریل	موارد تأیید شده کووید-۱۹ از ۱ میلیون نفر در سراسر جهان عبور می‌کند.
۱۸-۱۹ مه	دبلیو‌اچ‌ا مأموریت برای تلاش جهت مشخص کردن منشأ ویروس پیدا می‌کند.
۳۰ ژوئن	موارد تأیید شده کووید-۱۹ از ۱۰ میلیون نفر در سراسر جهان عبور می‌کند؛ شمار جان‌باختگان جهانی از ۵۰۰۰۰۰ نفر فراتر می‌رود.
۱۱ اوت	روسیه اعلام می‌کند که نخستین واکسن کووید-۱۹ جهان را تأیید کرده است.
۳۰ سپتامبر	شمار جان‌باختگان جهان اثر کووید-۱۹ از ۱ میلیون نفر فراتر می‌رود.
۵ نوامبر	حیطه اختیارات برای پژوهش جهانی دبلیو‌اچ‌ا در مورد منشأ سارس-کوو-۲ منتشر می‌شود.
۸ نوامبر	موارد تأیید شده کووید-۱۹ از ۵۰ میلیون نفر در سراسر جهان عبور می‌کند.
۳۱ دسامبر	با ۱/۸ میلیون مورد مرگ برآورد شده ثبت شده، موارد تأیید شده کووید-۱۹ از ۸۲ میلیون نفر در سراسر جهان عبور می‌کند.

معرفی قطعه‌نامه آن‌اس‌جی‌ام از سوی روسیه همسو با سایر تلاش‌های چند کنشگر از جمله کارزارهای دروغ‌پراکنی و کژآگاسازی برای کم‌اهمیت کردن و به‌چالش کشیدن اقتدار قانونی و اقدامات گروه‌های تحقیق و تفحص در سازمان منع سلاح‌های شیمیایی (آپ‌سی‌دبلیو) و سازمان ملل متحد بود. بررسی درباره تسلیحات شیمیایی سوریه که در ۲۰۲۰ ادامه داشت، همین‌طور سایر تجربه‌ها نشان می‌دهد که تلاش‌ها برای پی‌بردن به حقیقت بحث‌برانگیزتر، پیچیده و مهم شده است. در جلسات شورای امنیت سازمان ملل در مورد سوریه و سلاح‌های شیمیایی در ۲۰۲۰ نیز اختلاف‌هایی آشکار بود.

کنترل تسلیحات و خلع سلاح شیمیایی

همه‌گیری باعث تاخیر اندازی بازرسی‌های عادی و نوع دیگر از سوی دبیرخانه فنی آپ‌سی‌دبلیو طی ۲۰۲۰ شد. بیست‌وپنجمین نشست کنفرانس کشورهای عضو (سی‌اس‌پی) کنوانسیون ۱۹۹۳ تسلیحات شیمیایی (سی‌دبلیو‌سی) به‌شکلی تغییر داده شده، و با دومین بخش برنامه‌ریزی شده برای ۲۰۲۱ پیش برده شد. اختلاف‌های سیاسی بار دیگر در سی‌اس‌پی و در جلسات شورای اجرایی آپ‌سی‌دبلیو آشکار بود، به‌ویژه در مورد پیش‌نویس برنامه و بودجه و در رابطه با تلاش‌هایی برای رسیدگی به تهدید ناشی از مواد شیمیایی که بر سیستم عصبی مرکزی عمل می‌کنند. ۹۸/۳ درصد از سلاح‌های شیمیایی گروه ۱ اعلام شده (یعنی آنهایی که بر اساس مواد شیمیایی در جدول زمانی ۱ سی‌دبلیو‌سی قرار دارند) تا ۳۰ نوامبر ۲۰۲۰ زیر نظر راستی‌آزمایی بین‌المللی نایب شده بودند. ایالات متحده تنها کشور دارنده سلاح شیمیایی اعلام شده و هنوز نابود نشده است، اما انتظار می‌رود فعالیت‌های تخریب باقی‌مانده خود را طبق آخرین جدول زمانی تکمیل کند. ●

کنترل تسلیحات متعارف از سوی دولت‌ها به‌طور معمول در یکی از دو رویکرد کلی قرار می‌گیرد: محدود کردن یا ممنوعیت جنگ‌افزارهایی که غیرانسانی یا بی‌تبعیض در نظر گرفته می‌شوند؛ یا تنظیم و مدیریت تهیه، تولید، جابجایی و تجارت جنگ‌افزارها، به‌منظور جلوگیری از انباشت بی‌ثبات‌کننده، و آراهی یا سوءاستفاده از آنها. گروه نخست دربرگیرنده کنوانسیون ۱۹۸۱ سلاح‌های متعارف خاص (سی‌سی‌دبلیو)، کنوانسیون ۱۹۹۷ مین ضد نفر (ای‌پی‌ام) و کنوانسیون ۲۰۰۸ مهمات خوشه‌ای (سی‌سی‌ام) است. گروه دوم شامل معاهده تجارت اسلحه ۲۰۱۳ می‌شود.

برخی از انواع جنگ‌افزار ممکن است در معاهده خاصی پوشش‌داده نشده نباشند. در چنین موردی، دولت‌ها می‌توانند معاهد‌های جدید یا—مانند سیستم‌های سلاح‌های خودمختار مرگبار (لاز)—گسترش پوشش یک رژیم موجود را در نظر بگیرند. در مواردی که این رویکرد شکست خورده است، دولت‌ها ممکن است رویکردهای جایگزین و کمتر

رسمی—مانند مورد سلاح‌های انفجاری در مناطق

پرجمعیت (ئی‌وی‌پا) را مورد ملاحظه قرار دهند. در موارد پیچیده‌تر، مانند تنظیم فضای مجازی یا فعالیت در فضا، مناسبترین رویکرد ممکن است منوط به بگومگوی پرتنش باشد.

همچون تکمیل‌کننده کنترل تسلیحات، امنیت بین‌المللی می‌تواند توسط دولت‌هایی که برای اعتمادسازی متقابل اقدام می‌کنند، بهبود یابد. این می‌تواند با سازوکارهای چندجانبه به‌طور نسبی ساده برای به اشتراک‌گذاری اطلاعات در مورد تهیه و تدارک تسلیحات یا هزینه‌های نظامی انجام شود. در هر حال، ابزارهای موجود نیاز فوری به بازپویایی دارند، به‌خاطر این‌که مشارکت کم است و داده‌های ارائه شده از نظر سودمندی محدود است.

در حالی‌که کاربردهای جدید ای‌پی‌ام از سوی کشورها هم‌اکنون بسیار نادر است، اما استفاده گروه‌های مسلح غیردولتی در درگیری‌ها، و به‌ویژه از بمب‌های دست‌ساز (ای‌ئی‌دی)های فعال‌شونده توسط قربانیان مشکلی رو به‌رشد است. (ای‌پی‌ام)ها از سوی چنین گروه‌هایی در دست‌کم شش کشور در فاصله زمانی بین اواسط ۲۰۱۹ و اکتبر ۲۰۲۰ به‌کار گرفته شدند: افغانستان، کلمبیا، هند، لیبی، میانمار و پاکستان. از زمان لازم‌الاجرا شدن کنوانسیون ای‌پی‌ام، ۳۱ کشور عضو پاکسازی همه (ای‌پی‌ام)ها از قلمروی خود را کامل کرده‌اند؛ و شیلی و انگلستان در ۲۰۲۰ اقدام به این‌کار کرده‌اند.

تازمترین مورد استفاده از مهمات خوشه‌ای در اکتبر ۲۰۲۰ در زمان درگیری مسلحانه در ناگورنو-قره‌باغ بین ارمنستان و آذربایجان (هر دو غیر عضو سی‌سی‌ام) اتفاق افتاد. استفاده ادم‌مدار از مهمات خوشه‌ای در سوریه در ۲۰۱۹-۲۰ نیز وجود داشت.

جنگ‌افزارهای انفجاری در مناطق پرجمعیت

نگرانی بین‌المللی در مورد استفاده از ئی‌وی‌پا روبه‌افزایش است. پیشرفت کمی در این مساله در چارچوب کنوانسیون سی‌سی‌دبلیو در سال‌های اخیر به دلیل نبود اجماع و مانع‌تراشی شمار اندکی از کشورها برای پیشبرد دستور کار کنوانسیون در این زمینه میسر بوده است. دشواری‌های این مذاکرات با ناتوانی برای ملاقات حضوری در ۲۰۲۰ به‌دلیل همه‌گیری کووید-۱۹—که در همه گفتگوهای کنترل تسلیحات متعارف در طی سال اثرگذار بود، تشدید شد. نبود پیشرفت در ئی‌وی‌پا در درون رژیم سی‌سی‌دبلیو، برخی کشورها را وادار به کندوکاو فرآیندی جداگانه کرده است. این فرآیند با رهبری ایرلند در نظر دارد اعلامیه‌ای سیاسی برای رسیدگی به آسیب‌های بشر دوستانه ناشی از استفاده از ئی‌وی‌پا تهیه کند. گفتگوها به دلیل همه‌گیری کووید-۱۹ آهسته شده بود، اما انتظار می‌رود که رایزنی‌های بیشتر به تصویب اعلامیه‌ای در ۲۰۲۱ منجر شود.

ایالات متحده آمریکا، با استناد به کوتاهی روسیه برای پایبند بودن به این توافق‌نامه، در مه ۲۰۲۰ اعلام کرد که به‌طور رسمی از معاهده ۱۹۹۲ آسمان‌های باز خارج می‌شود. این معاهده رژیم پروازهای شناسایی هوایی غیرمسلح بر فراز قلمروهای ۳۴ کشور شرکت‌کننده را بر اساس عمل متقابل برقرار کرد. از زمان لازم‌الاجرا شدن این معاهده در ۲۰۰۲، بیش از ۱۵۰۰ پرواز تجسی انجام شده است. با وجود درخواست‌های بین‌المللی از ایالات متحده آمریکا، از جمله از سوی همپیمانان، برای بازنگری در برنامه خروج آن، کناره‌گیری از ۲۲ نوامبر ۲۰۲۰ اجرایی شد. اگرچه بیشتر طرفین باقی‌مانده در معاهده به‌منظر می‌رسید مصمم به ادامه اجرای آن باشند، در پایان ۲۰۲۰ آینده بلندمدت‌تر معاهده نامشخص بود.

حکمرانی فضای مجازی

در چارچوب تنش‌های ژئوپلیتیک جاری پیرامون امنیت فناوری اطلاعات و ارتباطات (آی‌سی‌تی)، گفتگو در زمینه حکمرانی آی‌سی‌تی و هنجارهای سایبری در سطوح مختلف انجام شده است. تلاش‌های اصلی هدایت‌شده دولتی در ۲۰۲۰ در دو فرایند موازی سازمان ملل ادامه داشت: گروه کاری تعدیل‌پذیر و جی‌جی‌ئی. با این حال، با وجود تغییرات در دورنمای دیجیتال ایجادشده بر اثر همه‌گیری کووید-۱۹ که نیاز به اقدام را افزایش داده است، منافع دولت‌ها و اولویت‌های هنجاری متفاوت سد راه تلاش‌های بین‌المللی برای نظارت بر استفاده خرابکارانه از آی‌سی‌تی شده است. در صورت نبود اجماع، در آینده نزدیک رسیدن به توافق‌نامه قانونی الزام‌آور نامحتمل به‌منظر می‌رسد.

بیشرفت در امنیت فضا

با وجود خطرپذیری روبه‌رشد درگیری در فضا، بحث و گفتگوی بین‌المللی در مورد جنبه‌های امنیتی و ایمنی فعالیت‌های فضایی کماکان مسکوت ماند. مسائل بی‌ثبات‌کننده‌ای که در ۲۰۲۰ بوجود آمد دربرگیرنده عملیات دیدار و همجواری جنجالی و آزمایش‌های ضد ماهواره‌ای روسیه، و نیز اتخاذ سیاست‌های فضایی یک‌جانبه از سوی ایالات متحده بود. به‌هر حال، در دسامبر ۲۰۲۰ مجمع عمومی سازمان ملل ابتکار جدید امیدوارکننده پیشنهادشده از سوی انگلستان را در مورد هنجارهای رفتار مسئولانه در فضا تصویب کرد. مایه امیدواری است که این امر به بازگشت رویکردهای نظارتی چندجانبه برای امنیت فضا منجر خواهد شد. ●

سیستم‌های سلاح‌های خودمختار مرگبار

تلاش برای سامان دادن لاز در چارچوب کنوانسیون سی‌سی‌دبلیو در ۲۰۱۴ آغاز شد و از ۲۰۱۷ تاکنون توسط گروهی تعدیل‌پذیر از کارشناسان دولتی (جی‌جی‌ئی) هدایت می‌شود. این گفتگوها در ۲۰۲۰ تا حد زیادی بر شناسایی زمینه‌های مهم همسویی به‌منظور آگاسازی ششمین کنفرانس بازنگری کنوانسیون سی‌سی‌دبلیو، که قرار بود در ۲۰۲۱ برگزار شود، متمرکز بود. با این حال، افزون‌بر تحت تأثیر محدودیت‌های مربوط به همه‌گیری قرار گرفتن، گفتگوها توسط اختلاف‌های اساسی مزم بر سر نتیجه و دستورکار جی‌جی‌ئی، به‌ویژه بین هیئت‌های غربی، جنبش عدم تعهد و روسیه مختل شده بود. این امر پرسش‌های جدی را مطرح کرد در مورد این‌که جی‌جی‌ئی قادر به دستیابی به چه چیزی فراتر از ۱۱ اصل راهنمای تصویب‌شده در ۲۰۱۹ خواهد بود.

سازمان ملل (۱۳) تحریم

- افغانستان (ان‌جی‌اف، طالبان) • جمهوری آفریقای مرکزی (جزئی؛ ان‌جی‌اف) • جمهوری دموکراتیک کنگو (جزئی؛ ان‌جی‌اف) • ایران (جزئی) • عراق (ان‌جی‌اف) • آی‌سل، داعش، القاعده و افراد و موجودیت‌های وابسته • کره شمالی • لبنان (ان‌جی‌اف) • لیبی (جزئی؛ ان‌جی‌اف) • سومالی (جزئی؛ ان‌جی‌اف) • سودان جنوبی • سودان (دارفور) (جزئی) • یمن (ان‌جی‌اف)

اتحادیه اروپا (۲۱) تحریم

اجرای تحریم‌های سازمان ملل (۱۰):

- افغانستان (ان‌جی‌اف، طالبان) • جمهوری آفریقای مرکزی (جزئی؛ ان‌جی‌اف) • جمهوری دموکراتیک کنگو (جزئی؛ ان‌جی‌اف) • عراق (ان‌جی‌اف) • آی‌سل، داعش، القاعده و افراد و موجودیت‌های وابسته • کره شمالی • لبنان (ان‌جی‌اف) • لیبی (جزئی؛ ان‌جی‌اف) • سومالی (جزئی؛ ان‌جی‌اف) • یمن (ان‌جی‌اف)

تحریم‌های تسلیحاتی اتحادیه اروپا با پوشش گسترده‌تری از همتای سازمان ملل (۳):

- ایران • سودان جنوبی • سودان
- تحریم‌های اجرا شده بدون همتای سازمان ملل (۸):
- بلاروس • چین • مصر • میانمار • روسیه • سوریه • ونزوئلا • زیمبابوه

اتحادیه عرب (۱) تحریم

- سوریه

آی‌سل = دولت اسلامی در عراق و شام؛ ان‌جی‌اف = نیروهای غیردولتی؛ (جزئی) = تحریم اجازه انتقال اسلحه به دولت در کشور هدف را فراهم می‌کند، مشروط بر اینکه شرایط خاصی برآورده شده باشد.

تسلیمات چندجانبه بود: ایالات متحده آمریکا به‌طور یکجانبه در صدد تمهید تحریم‌های تسلیحاتی سازمان ملل علیه ایران فراتر از اکتبر ۲۰۲۰ بود؛ مانند سال‌های پیشین، بررسی‌های سازمان ملل موارد گزارش‌شده بی‌شماری از تخلف‌ها را به‌ویژه در ارتباط با تحریم تسلیحاتی سازمان ملل بر لیبی آشکار کرد؛ و درگیری مسلحانه بین ارمنستان و آذربایجان پرسش‌هایی را درباره اجرا و اعمال تحریم تسلیحاتی داوطلبانه سازمان امنیت و همکاری اروپا بر ناگورنو-قره‌باغ مطرح کرد.

تلاش‌های جهانی، چندجانبه و منطقه‌ای در ۲۰۲۰ برای تقویت نظرات‌ها بر تجارت جنگ‌افزارهای متعارف و اقلام دارای کاربرد دوگانه مرتبط با سلاح‌های متعارف، بیولوژیک، شیمیایی و هسته‌ای و سیستم‌های پرتاب آنها ادامه داشت. عضویت در تشکیلات مختلف بین‌المللی و چندجانبه که در پی ایجاد و پیشبرد استانداردهای توافق‌شده برای تجارت اسلحه و اقلام دارای کاربرد دوگانه‌اند، ثابت باقی ماند. هم‌زمان، نشانه‌های فزاینده‌ای وجود داشت که میزان اثر این تشکیلات به‌طور فزاینده‌ای به وسیله منابع ملی زیر فشار قرار گرفته و تنش‌های ژئوپلیتیک گسترده‌تر در بوته آزمایش گذاشته می‌شود. این را می‌توان در کاهش گزارش‌دهی به معاهده تجارت اسلحه ۲۰۱۳ (آتی‌تی)، تخلف‌های مختلف گزارش‌شده از تحریم‌های تسلیحاتی سازمان ملل متحد، و تلاش‌های یکجانبه ایالات متحده برای اعمال تحریم تسلیحاتی سازمان ملل علیه ایران پس از ۲۰۲۰ مشاهده کرد.

معاهده تجارت اسلحه

ششمین کنفرانس کشورهای عضو (آی‌تی‌تی) در اوت ۲۰۲۰ با رویه کتبی و بدون ملاقات حضوری برگزار شد. افزون‌بر اختلال مربوط به کووید-۱۹، برخی از مشکلاتی که آی‌تی‌تی از پیش تحمل می‌کرد، به‌ویژه کمبودهایی در پایبندی به گزارش‌دهی الزامی و کاهش شمار گزارش‌های در دسترس عموم همچنان پابرجاست. دو تحول اصلی ایجاد مجمع تبادل اطلاعات و راه‌های، و الحاق چین به آی‌تی‌تی بود.

تحریم‌های تسلیحاتی چندجانبه

۱۳ تحریم سازمان ملل متحد، ۲۱ تحریم اتحادیه اروپا (ئی‌یو) و ۱ تحریم اتحادیه کشورهای عرب در ۲۰۲۰ در حال اجرا بود. تحریم تسلیحاتی چندجانبه جدیدی وضع نشد و تحریم سازمان ملل برای عرضه تسلیحات مهم به ایران و صادرات هرگونه سلاح از ایران به‌پایان رسید، اگرچه جنبه‌های دیگر تحریم کماکان پابرجا بود. ده تا از تحریم‌های تسلیحاتی اتحادیه اروپا با گستره‌ی تحریم‌های وضع‌شده از سوی سازمان ملل همخوانی داشت، سه تا به لحاظ مدت، دامنه جغرافیایی یا انواع سلاح‌های پوشش‌داده‌شده گسترده‌تر بودند؛ و هشت تا همتای سازمان ملل نداشتند. تنها تحریم تسلیحاتی اتحادیه عرب، برای سوریه، دارای همتای سازمان ملل نبود. ۲۰۲۰ سال آزمایشی برای تحریم

کنترل‌های اتحادیه اروپا

برای اجرای چهار رژیم کنترل صادرات در بازار مشترک خود، اتحادیه اروپا مبنای قانونی مشترکی برای نظارت‌ها بر صادرات، دلایلی، ترانزیت و ترابری اقلام دارای کاربرد دوگانه و تا حدی اقلام نظامی ایجاد کرده است. اتحادیه اروپا به توافقی موقت در مورد متن نهایی نسخه جدید مقررات کاربرد دوگانه اتحادیه اروپا در ۲۰۲۰ رسید، و فرایند بازنگری و بازنویسی را که در ۲۰۱۱ آغاز شد، به پایان رساند. سطح شفافیت و قابلیت دسترسی گزارش سالانه اتحادیه اروپا در مورد صادرات اسلحه را نیز بهبود بخشید. ●

رژیم‌های کنترل صادرات

هیچ یک از چهار رژیم کنترل صادرات چندجانبه—گروه استرالیا (در مورد سلاح‌های شیمیایی و بیولوژیک)، رژیم کنترل فناوری موشکی، گروه تامین‌کنندگان هسته‌ای، و ترتیبات و ازنار در زمینه کنترل صادرات سلاح‌های متعارف و کالاهای و فناوری‌های دارای کاربرد دوگانه—به دلیل محدودیت‌های همه‌گیری کووید-۱۹ قادر به برگزاری مجمع عمومی سالانه نبودند. چندین رژیم برای بهبود تاب‌آوری در رسیدگی به انواع چالش‌های ناشی از کووید-۱۹ اقداماتی انجام دادند و یا فرایندهایی را تسریع کردند. هیچ‌یک از چهار رژیم دولت مشارکت‌کننده (یا شریک) جدیدی را در طی ۲۰۲۰ نپذیرفت.

توافق‌نامه‌های کنترل تسلیحات و خلع سلاح در حال اجرا،

۱ ژانویه ۲۰۲۰

- ۱۹۲۵ پروتکل منع استفاده از گازهای خفه‌کننده، سمی یا سایر گازها و روش‌های جنگی میکروبی در جنگ (پروتکل ژنو ۱۹۲۵)
- ۱۹۴۸ کنوانسیون پیشگیری و مجازات جنایات نسل‌کشی (کنوانسیون نسل‌کشی)
- ۱۹۴۹ کنوانسیون ژنو در حمایت از غیرنظامیان در زمان جنگ؛ و پروتکل‌های یک و دو سال ۱۹۷۷ در رابطه با حمایت از قربانیان درگیری‌های مسلحانه بین‌المللی و غیربین‌المللی
- ۱۹۵۹ معاهده جنوبگان
- ۱۹۶۳ معاهده منع آزمایش سلاح‌های هسته‌ای در جو، فضای ماورای جو، و زیر آب (معاهده منع محدود آزمایش، پی‌تی‌بی‌تی)
- ۱۹۶۷ معاهده اصول حاکم بر فعالیت‌های دولت‌ها در کاوش و بهره‌برداری از فضای ماورای جو، شامل ماه و دیگر اجرام آسمانی (معاهده فضای ماورای جو)
- ۱۹۶۷ معاهده منع سلاح‌های هسته‌ای در آمریکای لاتین و کارائیب (معاهده تلاتلولکو)
- ۱۹۶۸ معاهده عدم گسترش سلاح‌های هسته‌ای (معاهده عدم گسترش، ان‌پی‌تی)
- ۱۹۷۱ معاهده منع استقرار سلاح‌های هسته‌ای و دیگر سلاح‌های کشتار جمعی در بسنتر دریا و کف اقیانوس و خاک زیر آن (معاهده بسنتر دریا)
- ۱۹۷۲ کنوانسیون منع توسعه، تولید و انباشت سلاح‌های میکروبی (بیولوژیک) و سمی و انهدام آنها (کنوانسیون سلاح‌های بیولوژیک و سمی، بی‌تی‌دبلیوسی)
- ۱۹۷۴ معاهده محدودیت آزمایش‌های زیرزمینی سلاح‌های هسته‌ای (معاهده منع آزمایش آستانه‌ای، تی‌تی‌بی‌تی)
- ۱۹۷۶ معاهده انفجارهای هسته‌ای زیرزمینی برای اهداف صلح‌آمیز (معاهده انفجارهای هسته‌ای صلح‌آمیز، پی‌ان‌تی)
- ۱۹۷۷ کنوانسیون منع کاربرد نظامی یا هرگونه استفاده دشمنانه از فنون تغییردهنده محیط زیست (کنوانسیون ان‌ماد)
- ۱۹۸۰ کنوانسیون حفاظت فیزیکی مواد هسته‌ای و تاسیسات هسته‌ای
- ۱۹۸۱ کنوانسیون منع یا محدودیت استفاده از سلاح‌های متعارف خاص که ممکن است واردآورنده جراحات بیش از حد یا دارای اثرات بدون تبعیض باشند (کنوانسیون سی‌سی‌دبلیو یا کنوانسیون سلاح‌های غیرانسانی)
- ۱۹۸۵ معاهده منطقه عاری از سلاح‌های هسته‌ای در جنوب اقیانوس آرام (معاهده راروتونگا)
- ۱۹۹۰ معاهده نیروهای مسلح متعارف در اروپا (معاهده سی‌اف‌ئی)
- ۱۹۹۲ معاهده آسمان‌های باز
- ۱۹۹۳ کنوانسیون منع توسعه، تولید، انباشت و کاربرد سلاح‌های شیمیایی و نابودی آنها (کنوانسیون سلاح‌های شیمیایی، سی‌دبلیوسی)
- ۱۹۹۵ معاهده منطقه عاری از سلاح‌های هسته‌ای آسیای جنوب شرقی (معاهده باتوک)
- ۱۹۹۶ معاهده منطقه عاری از سلاح‌های هسته‌ای آفریقای (معاهده پلینداپا)
- ۱۹۹۶ توافق‌نامه کنترل تسلیحات خردمنطقه‌ای (توافق‌نامه فلورانس)
- ۱۹۹۷ کنوانسیون بین‌امریکایی ضدتولید غیرمجاز و قاچاق اسلحه، مهمات، مواد منفجره و سایر مواد مرتبط (سینفا)
- ۱۹۹۷ کنوانسیون منع کاربرد، انباشت، تولید و انتقال مین‌های ضدنفذ و نابودی آنها (کنوانسیون ای‌پی‌ام)
- ۱۹۹۹ کنوانسیون بین‌امریکایی شفافیت در خرید تسلیحات متعارف
- ۲۰۰۱ پروتکل کنترل سلاح‌های گرم، مهمات و سایر مواد مرتبط در منطقه جامعه توسعه آفریقای جنوبی (اس‌ادی‌سی)

گاه‌شمار ۲۰۲۰، رویدادهای منتخب

- ۳ ژانویه. سردار قاسم سلیمانی، فرمانده نیروی قدس ایران در حمله هوایی ایالات متحده کشته می‌شود.
- ۲۹ فوریه. ایالات متحده آمریکا و طالبان توافق‌نامه صلح مشروطی را امضا می‌کنند.
- ۲۳ مارس. دبیرکل سازمان ملل فرخوان آتش‌بس فوری جهانی برای رسیدگی به چالش هم‌گیری کووید-۱۹ را اعلام می‌کند.
- ۲۳ آوریل. دو افسر ارشد پیشین ارتش سوریه به اتهام جنایات جنگی در آلمان محاکمه می‌شوند.
- ۲۵ مه. قتل جورج فلویید بعدست یک افسر پلیس در مینیاپولیس آمریکا به اعتراضات ملی و بین‌المللی جرقه می‌زند.
- ۱۵ ژوئن. درگیری مرزی بین چین و هند به نخستین تلفات جانی در خط کنترل کنونی در ۴۵ سال گذشته می‌انجامد.
- ۲۲ ژوئیه. آتش‌بس بین نیروهای دولتی و جدایی‌طلبان طرفدار روسیه در شرق اوکراین مقرر می‌شود.
- ۱۸ اوت. کودتای نظامی در مالی، رئیس‌جمهور ابراهیم بوباکار کیتا را مجبور به استعفا می‌کند.
- ۱۲ سپتامبر. دولت افغانستان و طالبان گفتگوهای صلح بین-افغانی را آغاز می‌کنند.
- ۳ اکتبر. دولت انتقالی سودان و گروه‌های مختلف مسلح مخالف سودان توافق‌نامه صلح جوبا را امضا می‌کنند.
- ۳-۷ نوامبر. جو بایدن به‌عنوان چهل‌وششمین رئیس‌جمهور ایالات متحده انتخاب می‌شود.
- ۲۴ دسامبر. اتحادیه اروپا و انگلستان برای توافق‌نامه جامع تجارت آزاد به توافق می‌رسند.

- ۲۰۰۴ پروتکل نایروبی برای منع، کنترل و کاهش سلاح‌های کوچک و سبک در منطقه دریاچه‌های بزرگ و شاخ آفریقا
- ۲۰۰۶ کنوانسیون اکوواس سلاح‌های کوچک و سبک، مهمات آنها و سایر مواد مرتبط
- ۲۰۰۶ معاهده منطقه عاری از سلاح‌های هسته‌ای در آسیای مرکزی (معاهده سمی‌پالاتینسک)
- ۲۰۰۸ کنوانسیون مهمات خوشه‌ای
- ۲۰۱۰ معاهده اقدامات برای کاهش و محدودسازی بیشتر سلاح‌های تهاجمی استراتژیک (استارت جدید)
- ۲۰۱۰ کنوانسیون آفریقای مرکزی برای کنترل سلاح‌های کوچک و سبک، مهمات آنها و تمام قطعات و اجزای قابل کاربرد برای ساخت، تعمیر و مونتاژ آنها (کنوانسیون کینشاسا)
- ۲۰۱۱ سند وین ۲۰۱۱ در مورد اقدامات اعتمادسازی و امنیت‌سازی
- ۲۰۱۳ معاهده تجارت اسلحه (ای‌تی‌تی)
- ۲۰۱۷ معاهده منع سلاح‌های هسته‌ای (لازم‌الاجرا شده در ۲۲ ژانویه ۲۰۲۱)

موافقت‌نامه‌هایی که هنوز لازم‌الاجرا نیستند، ۱ ژانویه ۲۰۲۱

- ۱۹۹۶ معاهده منع جامع آزمایش هسته‌ای (سی‌تی‌بی‌تی)
- ۱۹۹۹ توافق‌نامه در مورد تعدیل معاهده سی‌اف‌تی

نهادهای همکاری امنیتی

تحولات در ۲۰۲۰ دربرگیرنده عضو شدن مقدونیه شمالی در سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو)، عضو شدن کومور در آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، و خروج انگلستان از اتحادیه اروپا (نی‌یو) بود. در طی یک دوره گذار تا ۳۱ دسامبر ۲۰۲۰، انگلستان بخشی از بازار واحد نی‌یو باقی ماند، اما دیگر در نهادهای سیاسی آن شرکت نکرد. ●

بانک داده‌های هزینه‌های نظامی سیبری

هزینه‌های نظامی سالانه کشورها را از ۱۹۴۹ ارائه می‌دهد، و امکان مقایسه‌ی هزینه‌های نظامی کشورها را به ارز محلی با قیمت‌های جاری؛ به دلار آمریکا با قیمت‌های جاری؛ به دلار آمریکا با قیمت‌های ثابت و نرخ تبدیل ارز؛ و به‌عنوان سهمی از تولید ناخالص داخلی فراهم می‌آورد.

بانک داده‌های صنعت اسلحه‌سازی سیبری

داده‌های سالانه از کل درآمد و درآمد حاصل از فروش اسلحه و خدمات نظامی را از ۲۰۰۲ برای ۱۰۰ شرکت با بالاترین میزان فروش اسلحه در جهان (به استثنای شرکت‌های چینی) در برمی‌گیرد.

بانک داده‌های انتقال اسلحه سیبری

تمام موارد جابجایی بین‌المللی سلاح‌های متعارف عمده را از ۱۹۵۰ نشان می‌دهد. این جامع‌ترین منبع اطلاعات به‌طور عمومی در دسترس در مورد انتقال بین‌المللی جنگ‌افزار است.

بانک داده‌های تحریم‌های تسلیحاتی سیبری

اطلاعات مربوط به تمام تحریم‌های تسلیحاتی را که از سوی یک نهاد بین‌المللی، مانند اتحادیه اروپا یا سازمان ملل یا گروهی از ملت‌ها وضع شده است، ارائه می‌کند. دربرگیرنده تمام تحریم‌هایی که از ۱۹۹۸ در حال اجرا هستند، و یا به مرحله اجرا در آمده‌اند، می‌شوند.

ارتباط به تمام گزارش‌های ملی قابل دسترسی در مورد صادرات اسلحه را فراهم می‌آورد؛ و به‌طور مداوم به‌روز می‌شود تا پیوند به گزارش‌های ملی تازه منتشر شده در مورد صادرات اسلحه را در برگیرد.

بانک داده‌های عملیات صلح چندجانبه سیبری

اطلاعات مربوط به تمام عملیات صلح سازمان ملل و غیرسازمان ملل که از ۲۰۰۰ اجرا شده است، دربرگیرنده مکان، تاریخ استقرار و عملیات، دستورالعمل، کشورهای شرکت‌کننده، شمار پرسنل، بودجه‌ها و کشته‌شدگان را ارائه می‌دهد.

دسترسی به داده‌های سیبری می‌تواند در تارنمای سیبری پیدا شود. ●

نحوه سفارش سالنامه سبیری ۲۰۲۱

سالنامه سبیری ۲۰۲۱: تسلیحات، خلع سلاح و امنیت بین‌المللی
منتشر شده به‌صورت چاپ‌شده و برخط از سوی انتشارات دانشگاه آکسفورد

شابک ۹۷۸-۰-۱۹-۲۸۴۷۵۷-۷، گالینگور

شابک ۹۷۸-۰-۱۹-۱۹۳۹۸۸-۴، آنلاین

اطلاعات بیشتر در www.sipriyearbook.org در دسترس است

**STOCKHOLM INTERNATIONAL
PEACE RESEARCH INSTITUTE**

Signalistgatan 9

SE-169 72 Solna, Sweden

Telephone: +46 8 655 97 00

Email: sipri@sipri.org

Internet: www.sipri.org

سالنامه سیبری ۲۰۲۱

تسلیحات، خلع سلاح و امنیت بین‌المللی

سالنامه سیبری منبع معتبر و مستقلی از داده‌ها و تحلیل‌هایی در مورد تسلیحات، خلع سلاح و امنیت بین‌المللی است. مروری از تحولات در امنیت بین‌المللی، تسلیحات و فناوری، هزینه‌های نظامی، تولید اسلحه و تجارت اسلحه، درگیری‌های مسلحانه و مدیریت درگیری‌ها را به همراه تلاش‌هایی برای کنترل تسلیحات متعارف، هسته‌ای، شیمیایی و بیولوژیک ارائه می‌دهد.

این جزوه پنجاه‌دومین جلد از سالنامه‌ی سیبری که تحولات در طی ۲۰۲۰ را پوشش می‌دهد، خلاصه می‌کند، شامل

- درگیری‌های مسلحانه و مدیریت درگیری‌ها، با مرور کلی درگیری‌های مسلحانه و فرایندهای صلح در قاره آمریکا، آسیا و اقیانوسیه، اروپا، خاورمیانه و شمال آفریقا، و آفریقای جنوب صحرا، و نیز تمرکز بر روندهای جهانی و منطقه‌ای در عملیات صلح و درخواست سازمان ملل برای آتش‌بس جهانی تا به همه‌گیری کووید-۱۹ رسیدگی شود.
  - هزینه‌های نظامی، انتقال بین‌المللی تسلیحات و تحولات تولید اسلحه
  - نیروهای هسته‌ای جهان، با مرور کلی هر یک از نه کشور هسته‌ای و برنامه‌های نوسازی هسته‌ای آنها
  - کنترل تسلیحات هسته‌ای، در بردارنده تحولات در گفتگوی راهبردی روسیه-آمریکا، توافق هسته‌ای ایران و معاهده‌های خلع سلاح و کنترل سلاح‌های هسته‌ای شامل لازم‌الاجرا شدن معاهده منع سلاح‌های هسته‌ای.
  - تهدیدهای امنیتی شیمیایی و بیولوژیک، از جمله تأثیر در حال وقوع همه‌گیری کووید-۱۹، بررسی ادعاهای مربوط به استفاده از سلاح شیمیایی در سوریه و تحولات در ابزارهای حقوقی بین‌المللی علیه جنگ شیمیایی و بیولوژیک
  - کنترل تسلیحات متعارف، با تمرکز بر ابزارهای جهانی، در برگیرنده تلاش‌هایی برای تنظیم سیستم‌های سلاح‌های خودمختار مرگبار، رفتار دولتی در فضا و فضای سایبری، و تحولات در معاهده آسمان‌های باز.
  - کنترل‌های تجارت اسلحه و کاربرد دوگانه، از جمله تحولات در معاهده تجارت اسلحه، تحریم‌های تسلیحاتی چندجانبه و رژیم‌های کنترل صادرات، و فرایندهای بازنگری در چارچوب قانونی اتحادیه اروپا برای این‌گونه نظارت‌ها
- و نیز پیوست‌های ارائه‌کننده فهرست‌وار توافق‌نامه‌های کنترل تسلیحات و خلع سلاح، نهادهای همکاری امنیتی بین‌المللی، و رویدادهای مهم ۲۰۲۰.